

על כן קראו

Al Kein Kar'u

FOREWORD

It was a *farbrengen* that everyone remembers. At the beginning of the *farbrengen*, the Rebbe delivered a *maamar*. As usual, his deep concentration was visible throughout the entire prelude. After the *maamar*, the Rebbe delivered several addresses punctuated by chassidic song.

The *farbrengen* increased in intensity, continuing well past midnight. At this late hour, an elder chassid Reb Shmuel Levitin approached the Rebbe with a sincere request for a blessing for the welfare of the Jews in Russia.

Quite unexpectedly, after answering Reb Shmuel, the Rebbe showed visible signs of delivering another *maamar*. This was most unusual, as the Rebbe had never delivered two chassidic discourses during a single *farbrengen*. As the chassidim stood in anticipation of the *maamar*, the Rebbe related the following story:

“After the fall of the Czarist regime, general elections were held in Russia. The Rebbe Rashab, Rabbi Sholom DovBer Schneersohn, instructed his followers to exercise their right to vote. The Rebbe’s message was spread throughout the chassidic community. One chassid, a devout man who spent most of his time in pursuit of spiritual matters, was totally uninvolved in the country’s politics. Nevertheless, he was prepared to carry out this directive as readily and intently as any of the Rebbe’s other biddings.

“He immersed himself in the *mikveh*, girded his *gartel* (prayer belt), and proceeded to the polls. He was not familiar with the procedure, and did not even know for whom to vote. Luckily, he met other chassidim at the polls and they instructed him. With earnest concentration, the chassid adjusted his *gartel* and solemnly cast his ballot.

“As he glanced around him, he noticed many excited voters cheering for their candidate, shouting ‘Hoo-rah! Hoo-rah!’ The chassid thought that the chanting might be a required part of the voting procedure. Fearful that he might offend others or draw attention to himself if he refrained, he also joined the chanting.

“Hoo-rah is the Russian version of our familiar ‘hurray,’ but in Hebrew the words ‘*hoo rah*’ mean ‘he is evil.’ So the chassid chanted ‘*hoo rah*’ along with

the others, his intention being that he [the voters' hero] is evil.”

With this the Rebbe concluded the story. He, followed by the crowd in “770,” also began to chant, “Hoo rah, hoo rah.”

After the *farbrengen* there was much discussion among the chassidim regarding the unexpected *maamar* and the preceding story. Everyone sensed that it was somehow related to events taking place somewhere behind the Iron Curtain. Soon afterwards, the news hit the headlines. The infamous Russian ruler Stalin had suffered a fatal stroke.

Now, for the first time, this *maamar* appears in translation.

א) על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפורא, וע"פ הידוע ששמו של כל דבר מורה על ענינו, מובן, דזה שקראו לימים האלה פורים על שם הפור הוא לפי שעיקר היו"ט דפורים הוא הגורל (פור הוא הגורל). וצריך להבין (כמו שמדייק בתו"א ד"ה זה), דלכאורה, הרי לא זה הי' [עיקר] הנס. ולהוסיף, דהגורל שהפיל המן (לא רק שלא זה הי' הנס, אלא אדרבה) הי' חלק

— 1 —

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור, "For this reason, these days were called Purim, in commemoration of the lot."¹

ועל פי הידוע ששמו של כל דבר מורה על ענינו, Based on the well-known concept that an entity's name reflects its nature,²

מובן, דזה שקראו לימים האלה פורים על שם הפור it is understood that the reason these days were called Purim in commemoration of the lot

הוא לפי שעקר היום טוב דפורים הוא הגורל is because the fundamental dimension of the festival of Purim is the lottery.

(פור הוא הגורל). ("Pur is [the Persian term for] lot.")³

וצריך להבין (כמו שמדייק בתורה אור ד"ה זה), Explanation is required (as emphasized in the *maamar* of this title in *Torah Or*):⁴

דלכאורה, הרי לא זה היה [עקר] הנס. On the surface, the lottery was not the [fundamental⁵ dimension of] the Purim miracle.

ולהוסיף, דהגורל שהפיל המן (לא רק שלא זה היה הנס, Moreover, the lot which Haman cast (was not only not part of the miracle;

1. *Esther* 9:26.

2. *Tanya, Shaar HaYichud VehaEmunah*, ch. 1; *Teshuvos UBiurim*, sec. 1 (also printed in the Rebbe's *Igros Kodesh*, Vol. 1, Letter no. 154, p. 288ff.).

3. *Esther* 3:7, 9:24.

4. *Torah Or, Hosafos*, p. 122a ff. A similar emphasis is found in the *maamar* of this title in *Or HaTorah, Megilas Esther*, p. 194. The *maamar* published in *Torah Or* is also found (with some changes) in *Sefer HaMaamarim* 5568, Vol. 1, p. 82ff., and with additional notes in *Or HaTorah*, loc. cit., p. 197ff. and p. 222ff.

5. The term "fundamental dimension" is found in *Torah Or* and the other sources mentioned in the previous note. It is possible to say that the fact that the lot fell in Adar is a miracle (as stated later in the *maamar*). Therefore, these sources emphasize that it was not the fundamental element of the miracle.

מהגזירה [ובלשון המגילה] הפיל פור הוא הגורל להומם ולאבדם, ומזה שימים אלה נקראים בשם פורים על שם הפור, משמע שזה (הגורל) הוא עיקר הנס דפורים, ועד שהנס נקרא על שם זה. ולכאורה הי' אפשר לבאר ע"פ מה שאיתא בגמרא דכשנפל הפור בחודש אדר שמח (המן) שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא הי' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד.

אֵלָא אֲדַרְבֵּהּ הִיָּה חֶלֶק מִהַגְזֵרָה on the contrary,) it was an element that led to Haman's decree.

[To quote the *Megilah*:⁶ “He cast a *pur*, i.e., a lot, to annihilate and destroy them.”] וּבְלִשׁוֹן הַמְּגִלָּה הִפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לְהַמָּם וּלְאַבְדָּם,

וּמִזֵּה שְׂיָמִים אֵלָה נִקְרָאִים From the fact that these days are called Purim, recalling the lot, בְּשֵׁם פּוֹרִים עַל שֵׁם הַפּוֹר,

מִשְׁמַע שְׂזָה (הַגּוֹרֵל) it appears that (casting the lot) constituted the fundamental miracle of Purim, הוּא עֵקֶר הַנֶּס הַדְּפוּרִים,

וְעַד שֶׁהֵנֶס נִקְרָא עַל שֵׁם זֶה. to the extent that the miracle is recalled with this name.

וְלִכְאוּרָה הִיָּה אֶפְשֵׁר לְבָאֵר On the surface, the positive dimension of the name Purim can be explained based on the *Gemara's* statement⁷ עַל פִּי מָה שְׂאִיתָא בְּגִמְרָא

דְּכִשְׁנַפֵּל הַפּוֹר בְּחוּדֵשׁ אָדָר that when the lot fell in the month of *Adar*, (Haman) rejoiced with great happiness, שְׂמַח (הָמָן) שְׂמַחָה גְדוֹלָה,

אָמַר נִפְלָ לִּי פּוֹר בְּיָרַח saying: “The lot fell for me in the month that Moshe died,” which is not a positive omen for the Jewish people. שְׂמַת בּוֹ מוֹשֶׁה,

וְלֹא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁבְּשִׁבְעָה He did not know that not only did Moshe die on the seventh of *Adar*, but he was also born on that date. The positive omen connoted by Moshe's birth outweighs the negative signs implied by his passing. בְּאָדָר מָת וּבְשִׁבְעָה בְּאָדָר נוֹלַד.

6. *Esther* 9:24.

7. *Megilah* 13b.

ועפ"ז הי' אפשר לומר, דזה שימים האלה נקראים על שם הפור הוא לפי שהנס דפורים הי' זה שנפל הפור בחודש אדר, החודש שבו נולד משה מושיען של ישראל. אבל ביאור זה עצ"ע, כי מזה שהיו"ט נקרא פורים על שם הפור, משמע, שהשייכות דהנס לפור היא (לא רק לזה שנפל הפור בחודש אדר, אלא גם) לענין הפור עצמו. ואדרבה, עיקר הנס הי' מצד הפור הוא הגורל. דגורל הוא ענין נעלה ביותר, שמזה נמשך הנס.

- ועל פי זה ה"ה אפשר לומר, According to the above, it is possible to say
- ד"ה שימים האלה נקראים על שם הפור הוא that the reason these days are named for the *pur*, the lot, is
- לפי שהנס דפורים ה"ה זה ש"נפל הפור בחודש אדר, that the miracle of Purim was that the lot fell in the month of Adar,
- החודש שבו נולד משה מושיען של ישראל. the month that Moshe, the savior of the Jewish people, was born. This event defined the spiritual character of the month and brought about the positive chain of events that occurred.
- אבל באור זה עדין צריך עיון, This explanation, nevertheless, requires further clarification.
- כי מזה שהיום טוב נקרא פורים על שם הפור, משמע, For calling the holiday Purim to recall the lot indicates
- שהשייכות דהנס לפור היא (לא רק לזה שנפל הפור בחודש אדר, that the connection of the miracle to the lot is (not only to the fact that the lot fell in the month of Adar,
- אלא גם) לענין הפור עצמו. but also,) to the lot itself.
- ואדרבה, עקר הנס ה"ה מצד הפור הוא הגורל. On the contrary, the fundamental dimension of the miracle came about because of the *pur*, the lot.
- דגורל הוא ענין נעלה ביותר, For a lottery reflects a very lofty spiritual rung, and from that rung was derived the Purim miracle.

וזה שנפל הגורל על חודש אדר שבו נולד מושיען של ישראל הוא (כמו כל הענינים שהיו בהנס דפורים, שהם) תוצאה מעיקר ענינו, פורים על שם הפור.

וְזֶה שֶׁנִּפְלַג הַגּוֹרֵל עַל חוֹדֶשׁ אָדָר שֶׁבּוֹ נוֹלָד מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא **The fact that the lot fell on the month of Adar, the month in which the savior of the Jewish people was born, was**

(כְּמוֹ כָּל הָעֲנִינִים שֶׁהָיוּ בְּהִנָּס דְּפוּרִים, שֶׁהֵם) **(like all the elements of the Purim miracle)**

תּוֹצְאָה מֵעֵקֶר עֲנִינּוֹ, **an outgrowth of its fundamental element,**

פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר. **which, as reflected in the name *Purim*, is the lottery.**

SUMMARY

The name Purim communicates the fundamental theme of the holiday. That name requires explanation: *Pur* is the Persian term for lot. On the surface, the lottery was not the fundamental dimension of the Purim miracle. On the contrary, the lot was cast by Haman as part of his plan to destroy the Jewish people. In resolution: A lottery reflects a very lofty spiritual rung, and from that rung was derived the Purim miracle.

(ב) וְיִוָּבֵן זֶה ע"פ המבואר בתו"א¹ דפורים ויום הכפורים שייכים זל"ז.²
 דפירוש יום כפורים הוא כמו פורים [ויתירה מזו, דמזה שיום הכפורים
 הוא כפורים (בכ"ף הדמיון בלבד), מוכח, שפורים הוא נעלה יותר מיוהכ"פ].

— 2 —

וְיִוָּבֵן זֶה עַל פִּי The above can be understood on the basis of the
 הַמְּבֹאֵר בְּתוֹרָה אִוֶּר explanations in *Torah Or*¹
 דְּפֻרִים וְיוֹם הַכְּפָרִים that Purim and Yom Kippur share a connection
 שֵׁיִכִּים זֶה לָזֶה. with each other.²
 דְּפֻרִים The Hebrew term for Yom Kippur, *Yom Kippurim*,
 הוּא כְּמוֹ פֻרִים means “a day like Purim.”
 [וְיִתִּירָה מְזוֹ, דְּמִזְהָ שְׂיוֹם [Moreover, the description of Yom Kippur as a
 הַכְּפָרִים הוּא כְּפֻרִים day “like Purim”
 (בְּכ"ף הַדְּמִיוֹן בְּלִבָּד), (only “like Purim”)
 מוֹכַח, indicates
 שֵׁפֻרִים הוּא נְעֻלָּה that Purim is loftier than Yom Kippur.]³
 יוֹתֵר מִיוֹם הַכְּפָרִים. יותר מיום הכפורים.]

A connection can be drawn to the opinion in the *Midrash*⁴ that in the Ultimate Future, all the festivals – even Yom Kippur – will be nullified with the exception of Purim.

1. *Torah Or*, pp. 92d, 95d; *Hosafos*, p. 121a.

2. See *Tikkunei Zohar*, *Tikkun* 21 (p. 57b), which states: “The name *Purim* is derived from the name *Yom Kippurim*.” On the surface, the explanation of *Tikkunei Zohar* and the explanation from *Torah Or* cited in the following footnote, that the name *Kippurim* means “like Purim,” reflect opposite perspectives. According to the *Tikkunei Zohar*, which states that the name *Purim* is derived from the name *Yom Kippurim*, Yom Kippur is loftier than Purim. In contrast, according to *Torah Or*, which states that *Kippurim* means “like Purim” (i.e., only “like” Purim), Purim is loftier than Yom Kippur.

A possible (albeit slightly forced) resolution can be offered based on the full quote from *Tikkunei Zohar*: “The name *Purim* is derived from the name *Yom Kippurim*, on which, in the Ultimate Future, [Israel] will delight, [for it] will be transformed from affliction to pleasure.” Thus, the statement in *Torah Or* that Yom Kippur is merely like Purim refers to Yom Kippur in the present era (when it is a day of affliction). And the statement of *Tikkunei Zohar* that implies that Yom Kippur is loftier than Purim refers to Yom Kippur in the Ultimate Future, when “Israel will delight” on it.

Nevertheless, according to the explanation in sec. 4 (that the lottery of Yom Kippur involves only the two goats) and according to the quote from *Toras Sholom* (sec. 4, note 6), on the surface, there is no difference between Yom Kippur of the present era and Yom Kippur in the Ultimate Future. This can also be understood from the fact that even in the Ultimate Future, Yom Kippur will still be called *Yom Kippurim*, a day merely “like Purim.”

3. *Torah Or*, *loc. cit.*, p. 121a.

4. *Midrash Mishlei*, ch. 9.

ומהשייכות דיוהכ"פ ופורים היא, שבשניהם הו"ע הגורל. דביוהכ"פ הפילו גורל על שני השעירים⁵, וגם פורים הוא על שם הפור הוא הגורל. ועוד ענין בהשייכות דפורים ויוהכ"פ, ששניהם הם למעלה משם הו"י. דביוהכ"פ כתיב: לפני הוי' תטהרו, למעלה מהו"י. וגם בנוגע לפורים ידוע⁶ דהטעם שלא נזכר שם הוי' בכל מגילת אסתר⁷

ומהשייכות דיום
הכפרים ופורים היא, **Among the common factors shared by Yom
Kippur and Purim is**

שבשניהם הוא ענין הגורל. **that both feature a lottery.**

דביום הכפרים הפילו
גורל על שני השעירים, **On Yom Kippur, lots were cast to determine which
of the two goats would be sacrificed to G-d and which
would be sent to Azazel.⁵**

וגם פורים הוא על שם
הפור הוא הגורל. **And Purim is named for the *pur*, the lot, cast by
Haman.**

ועוד ענין בהשייכות
דפורים ויום הכפרים, **There is another common factor shared by Purim
and Yom Kippur:**

ששניהם הם למעלה
משם הוי'. **Both reflect a spiritual plane loftier than G-d's name
Havayah.⁶**

דביום הכפרים כתיב
לפני הוי' תטהרו, **With regard to Yom Kippur, it is written,⁷ "You
shall purify yourselves *before* G-d (*Havayah*)."**

למעלה מהוי'. **Implied is that purification from sin is attained by
accessing a spiritual rung *above* *Havayah*.⁸**

וגם בנוגע לפורים ידוע
דהטעם שלא נזכר שם
הוי' בכל מגילת אסתר **Similarly, with regard to Purim, it is well known⁹
that the reason G-d's name *Havayah* is not men-
tioned at all in *Megilas Esther*¹⁰**

The *mitzvos* are expressions of G-d's will and enable a Jew to bond himself to G-d and His name *Havayah*. When a person sins, he severs this connection. It is possible to reconnect to G-d only by accessing a plane in G-dliness that is above His

5. *Vayikra* 16:8.

6. *Or HaTorah, Bereishis*, Vol. 1, p. 225a; *Megilas Esther*, p. 189. See also *Or HaTorah, Devarim*, Vol. 2, p. 1108.

7. *Vayikra* 16:30.

8. *Likkutei Torah, Vayikra*, p. 28c; *Devarim* 59d; see also *Or HaTorah, loc. cit.*

9. *Torah Or*, pp. 100b, 121c, *et al.*

10. See *Likkutei Sichos*, Vol. 21, p. 201, and the sources cited in the notes.

הוא לפי שבפורים הוא גילוי אוא"ס שלמעלה מהוי'.

וביאור השייכות דשני הענינים בההשוואה דיוהכ"פ ופורים [שבשניהם הו"ע הגורל, ושניהם הם למעלה משם הוי"ו], יובן בהקדים דענין הגורל הוא למעלה מהשכל¹¹. שהרי גורל הוא (בכלל¹²) בשני דברים שוים וכמו שני השעירים דיוהכ"פ

revealed will and cannot be limited by a name. See sec. 4 below.

הוא לפי שפּוּרִים is that on Purim, G-d's infinite light that is above
הוא גילוי אור אין סוף His name *Havayah* was revealed.
שְׁלֹמֶעֱלָה מִהוּי'.

ויבאור השייכות דשני הענינים בההשוואה To explain the connection between the two
הקדמים ביהשואה common factors shared by Purim and Yom
דיום הכּפּוּרִים Kippur,

[שְׁבִשְׁנֵיהֶם הוּא עֲנִינַן הַגּוּרָל, [that both feature a lottery,

וְשִׁשְׁנֵיהֶם הֵם לְמַעְלָה and both access a level above G-d's name
מִשֵּׁם הַוְי'],¹¹ *Havayah*]:¹¹

יּוֹבֵן בְּהַקְדִּים דְּעֲנִינַן הַגּוּרָל The matter can be understood by prefacing the
הוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׁכָל. concept that a lottery accesses a level above intellect.¹²

Generally, a person makes decisions intellectually or emotionally. He does what he understands is best for him or feels most attracted to. Making a decision by casting lots implies that he is not relying on his understanding or emotions. On an obvious level, doing so relegates the decision to mere chance. From a deeper perspective, however, the fact that one relies on the lottery implies that he is going beyond his mind and his heart,

שְׁהָרֵי גוּרָל הוּא (בְּכָלֵל) For (by and large,)¹³ a lottery is employed when
בְּשְׁנֵי דְבָרִים שְׁוִים both the two matters are the same to him, and thus

11. See *Or HaTorah*, Vol. 2, p. 1108, which states: Yom Kippur and Purim represent one level. For concerning Yom Kippur, it is written: "You shall purify yourselves before *Havayah*" and Purim is identified with "the *pur*, which is a lot." From this, it can be understood that "before *Havayah*" and a lottery are (as a whole) the same concept.

12. *Torah Or*, pp. 121a, 123c; *Or HaTorah, Megilas Esther*, pp. 28. 62ff. 164. See also *Tanya, Iggeres HaKodesh*, the end of Epistle 7; *Sefer HaLikkutim, erech goral, Sefer HaMaamarim 5665*, p. 206; *Sefer HaMaamarim 5688*, p. 117ff.

13. It is also possible to cast lots between choices that are not equal, despite the fact that in such an instance, one's mind obligates him to select the better option, for at times, a person may decide that rather than follow his intellect, he will have his will follow a lottery. Thus, *Torah Or*, p. 123c, states: "One may negate the selection made on the basis of knowledge and decide to follow the results of a lottery even if they run contrary to one's understanding." See also the following note.

שהיו שוים במראה ובקומה ובדמים¹⁴, דכאשר אחד מהם הוא טוב יותר, אין מקום לגורל, ודוקא כששני הדברים הם שוים, כיון שמצד השכל א"א להכריע באיזה מהם לבחור, סומכים אז על הגורל שלמעלה מהשכל. ועד"ז הוא למעלה, דגורל הוא למעלה מהשתלשלות [דחכמה היא ראשית ההשתלשלות, וגורל שהוא למעלה

the person has no intellectual or emotional motivation to select one over the other.

[As in the instance of the two goats that were offered on Yom Kippur, which were identical in appearance, size, and value.]¹⁴

דיכמו שני השעירים
דיום הכפרים שהיו שוים
במראה ובקומה ובדמים],
דכאשר אחד מהם
הוא טוב יותר,

אין מקום לגורל, a lottery is not relevant. It is obvious that the better one should be selected.

ודוקא כששני
הדברים הם שוים,

כיון שמצד השכל אי אפשר
להכריע באיזה מהם לבחור,
כיון שמצד השכל אי אפשר
להכריע באיזה מהם לבחור,

סומכים אז על הגורל
שלמעלה מהשכל.
one relies on a lottery that transcends intellect.

ועל דרך זה הוא למעלה,
Similar concepts apply Above.

דגורל הוא למעלה
מהשתלשלות
A lottery is above *Seder HaHishtalshelus*, the chainlike framework of existence.

[דחכמה היא ראשית
ההשתלשלות,
[Chochmah, wisdom, represents the beginning of *Seder HaHishtalshelus*,

וגורל שהוא למעלה
מהחכמה הוא למעלה
מהשתלשלות].
a lottery, which transcends *Chochmah*, transcends this framework.]

14. Yoma 62a; Rambam, *Hilchos Avodas Yom HaKippurim* 5:14.

True, after the fact, even if they were not identical, they are acceptable (*Yoma, op. cit.; Rambam, op. cit.*). This is because, even in such circumstances, a lottery may be held, as stated in the previous note. Nevertheless, the *mitzvah* is that both goats be identical, because, in general, a lottery applies when the choices are equal.

מהחכמה הוא למעלה מהשתלשלות]. ועפ"ז, ההשוואה דפורים ויוהכ"פ, שבשניהם הו"ע הגורל, הוא – גילוי אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות. וזהו הקשר דשני הענינים בההשוואה דיוהכ"פ ופורים, שבשניהם הו"ע הגורל ושניהם הם למעלה מהוי', כי הוי' הוא השתלשלות (יו"ד חכמה ה' בינה וכו'), וזה שיוהכ"פ ופורים הם למעלה מהוי' הוא שהגילוי דיוהכ"פ ודפורים הוא למעלה מהשתלשלות¹⁵, ענין הגורל.

וְעַל פִּי זֶה, הַהֲשָׁאָה
דְּפוּרִים יוֹם הַכִּפּוּרִים,
Based on these concepts, the common factor
shared by Purim and Yom Kippur –

שְׁבִשְׁנֵיהֶם הוּא עֲנֵינַן הַגּוּרָל,
that both feature a lottery –

הוּא – גִּלּוּי אֹר אֵין אֵין סוֹף
שְׁלִמְעָלָה מִהֲשִׁתְּלִשְׁלוּת.
is that both reveal G-d's infinite light that tran-
scends *Seder HaHishtalshelus*.

וְזֶהוּ הַקֶּשֶׁר דְּשְׁנֵי
הָעֲנִינִים בְּהַשְׁאָאָה
דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּפוּרִים,
On this basis, we can understand the connec-
tion between the two common factors shared by
Purim and Yom Kippur:

שְׁבִשְׁנֵיהֶם הוּא עֲנֵינַן
הַגּוּרָל וְשְׁשְׁנֵיהֶם הֵם
לְמַעְלָה מִהוּי',
that both feature a lottery and both transcend
G-d's name *Havayah*.

כִּי הוּי' הוּא הַשְׁתְּלִשְׁלוּת
For G-d's name *Havayah* represents the structure of
Seder HaHishtalshelus

(יו"ד חֲכָמָה ה' בִּינָה וְכוּ'),
(the *Yud* of that name is identified with *Chochmah*,
the *Hei* with *Binah*, etc.).

וְזֶה שְׁיוֹם הַכִּפּוּרִים וּפוּרִים
הֵם לְמַעְלָה מִהוּי'
The concept that Purim and Yom Kippur are
above G-d's name *Havayah*

הוּא שְׁהִגְלוּי דְּיוֹם
הַכִּפּוּרִים וּדְפוּרִים הוּא
לְמַעְלָה מִהֲשִׁתְּלִשְׁלוּת,
stems from the fact that Purim and Yom
Kippur are both above the structure of *Seder*
HaHishtalshelus,¹⁵ reflecting

עֲנֵינַן הַגּוּרָל.
the concept of a lottery.

15. *Torah Or*, p. 100b.

SUMMARY

Purim and Yom Kippur share a connection, as reflected by the fact that the name *Yom Kippurim* can be interpreted to mean "a day like Purim." Among the common factors shared by Yom Kippur and Purim is that both feature a lottery. A second common factor: Both reflect a spiritual plane loftier than G-d's name *Havayah*.

To explain the connection between these two concepts: A lottery is employed when two matters are the same for a person, neither possessing an advantage over the other. Therefore, he does not select one or the other because of an intellectual decision. Rather, he steps beyond his intellect and allows the matter to be decided by the lottery.

Similarly, in a spiritual sense, a lottery represents a level above *Seder HaHishtalshelus*, the chainlike framework of existence. Both Purim and Yom Kippur feature a lottery and both transcend the structure of *Seder HaHishtalshelus* which has its source in G-d's name *Havayah*.

ג) והנה ידוע¹ במעלת הגורל, שהוא למעלה (לא רק מהשכל, אלא) גם מהרצון שלמעלה מהשכל. שהרי כשאדם מטיל גורל הוא מחליט דכמו שיפול הגורל כן יהי' רצונו. דמזה מוכח שהגורל מגיע בדרגא שלמעלה גם מהרצון, שלכן הרצון הוא כפי הגורל. ועד"ז הוא למעלה, דענין הגורל הוא בבעל הרצון שלמעלה מרצון. ועפ"ז יש לומר, שהקשר דשני הענינים בההשוואה דיוהכ"פ ופורים

— 3 —

- והנה ידוע במעלת הגורל, **The lofty quality of a lottery is well known.¹**
- שהוא למעלה (לא רק מהשכל,
but also) the power of will that transcends intellect.
- אך גם מהרצון שלמעלה מהשכל.
For when a person casts a lot, he decides
גורל הוא מחליט
that the lot will determine his will.
דכמו שיפול הגורל
כן יהיה רצונו.
- דמזה מוכח שהגורל מגיע בדרגא שלמעלה גם מהרצון,
This indicates that a lottery reaches a level higher than will
and thus the lottery can determine the person's will.
- ועל דרך זה הוא למעלה,
Similar concepts apply Above.
- דענין הגורל הוא בבעל הרצון שלמעלה מרצון.
The concept of a lottery reflects the level of *Baal haratzon*, "the Master of the will," a rung above G-d's will.
- ועל פי זה יש לומר,
Based on the above, it is possible to say that
שהקשר דשני הענינים ביהושע ופורים
the connection between the two common factors shared by Yom Kippur and Purim

1. *Torah Or*, p. 121a; *Or HaTorah, Megilas Esther*, pp. 28, 164, 167, 171.

(שבשניהם הו"ע הגורל ושניהם הם למעלה מהו"י) הוא, כי ההתחלה דשם הו"י היא הקוץ שעל הו"ד, שרומז על הרצון שלמעלה מחכמה², וזה שיוהכ"פ ופורים הם למעלה מהו"י (למעלה גם מהקוץ שעל הו"ד) הוא שביהכ"פ ובפורים הוא המשכת וגילוי בחינת בעל הרצון (שלמעלה מרצון)³, ענין גורל.

(שְׁבִשְׁנֵיהֶם הוּא עֲנִיָן הַגּוֹרֵל וְשְׁנֵיהֶם הֵם לְמַעַלָּה מִהו"י) (that both of them feature a lottery and both of them transcend G-d's name *Havayah*)

הוא, כִּי הַתְּחִלָּה דְשֵׁם הַו"י הֵיא הַקּוֹץ שֶׁעַל הַו"ד, is rooted in the concept that the beginning of G-d's name *Havayah* is identified with the upper tip of the *yud*

שְׁרֹמֵז עַל הָרִצּוֹן שְׁלַמְעֵלָה מַחְכְּמָה, that alludes to will, which transcends wisdom.²

זֶה שְׁיֹם הַכְּפָרִים וּפּוּרִים הֵם לְמַעַלָּה מִהו"י The concept that Yom Kippur and Purim transcend the name *Havayah*,

(לְמַעַלָּה גַם מִהַקּוֹץ שֶׁעַל הַו"ד) (transcending even the upper tip of the *yud*,)

הוּא שְׁבִיּוֹם הַכְּפָרִים וּבְפּוּרִים הוּא הַמְּשַׁכֵּת וְגִלּוּי בְּחִינַת בְּעַל הָרִצּוֹן reflects [the concept that] Yom Kippur and Purim draw down and reveal the level of "the Master of the will,"

(שְׁלַמְעֵלָה מִרִצּוֹן), (which transcends will).³

עֲנִיָן גּוֹרֵל. This is the root of the concept of a lottery.

SUMMARY

A lottery transcends not only intellect, but also the power of will that is loftier than intellect. For when a person casts a lot, he decides that the lot will determine his will. Similarly, in a spiritual sense, a lottery reflects the level of *Baal haratzon*, "the Master of the will," a rung above G-d's will. The association of Yom Kippur and Purim with a lottery reflects that both draw down and reveal the level of "the Master of the will."

2. *Tanya, Iggeres HaTeshuvah*, ch. 4 (p. 94b).

3. See *Or HaTorah*, *loc. cit.*, p. 28 which states that the service of Yom Kippur and Purim draw down energy from a level of G-dliness "before *Havayah*," above the level of G-d's name *Havayah*. For the *yud* of the name *Havayah* alludes to wisdom and will,* and on these days, the 'Master of the will,' is drawn down."

* It appears that the intent is that wisdom is alluded to by the *yud* and will by the upper tip of the *yud*.

ד) **וְעַפ"ז יש לבאר הקשר דשני הפירושים ביום הכפורים – שביום זה מתכפרים כל הענינים הבלתי רצויים (כפורים כפשוטו), ושיום זה הוא כמו פורים (שהדמיון דיוהכ"פ לפורים הוא שביוהכ"פ הפילו גורל, כמו פורים על שם הפור הוא הגורל) – כי שלימות הכפרה על הענינים שעשו היפך הרצון דתומ"צ הוא כשהמשכת הכפרה היא מאוא"ס בעל הרצון (שלמעלה מהרצון דתומ"צ) כ"ה.**

— 4 —

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
הַקֶּשֶׁר דְּשְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים
– בְּיוֹם הַכְּפָרִים –

Based on the above, it is possible to explain the connection between the two interpretations of the name *Yom HaKippurim*:

שְׁבִיּוֹם זֶה מִתְּכַפְּרִים כָּל
הָעֲנִינִים הַבְּלִיִּי רְצוּיִים

a) that on this day, atonement is granted for all undesirable conduct

(כְּפָרִים כְּפִשׁוּטוֹ),

(the simple meaning of the word *kippurim*, “atonement”),

וְשִׂיּוֹם זֶה הוּא כְּמוֹ פּוּרִים

and b) that this day resembles Purim.

(שְׁהֶדְמִיּוֹן דְּיוֹם
הַכְּפָרִים לְפּוּרִים הוּא

(The resemblance between Yom Kippur and Purim is

שְׁבִיּוֹם הַכְּפָרִים הִפִּילוּ גּוּרָל,

that on Yom Kippur lots were cast.

כְּמוֹ פּוּרִים עַל שֵׁם
– הַפּוּר הוּא הַגּוּרָל) –

This resembles Purim because the name of the holiday recalls the *pur*, Haman’s casting of lots.)

כִּי שְׁלֵמוֹת הַכְּפָרָה עַל
הָעֲנִינִים שְׁעָשׂוּ הַפֶּךְ הָרְצוֹן
דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא

For complete atonement for conduct that runs contrary to G-d’s will as manifest in the Torah and its *mitzvos* is attained

כְּשֶׁהַמְּשַׁכֵּת הַכְּפָרָה הִיא
מְאוּר אֵין סוּף בְּעַל הָרְצוֹן

when atonement is drawn down from G-d’s infinite light, the “Master of the will”

(שְׁלֵמַעְלָה מִהָרְצוֹן
דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת).

(a level that transcends G-d’s will as manifest in the Torah and its *mitzvos*).¹

1. See *Toras Menachem, Sefer HaMaamarim Melukat*, Vol. 1, p. 93, and the sources mentioned there (translated above p. 129ff.).

וזהו הקשר דשני הפירושים ביום כפורים, דזה שיוהכ"פ הוא כמו פורים על שם הפור הוא הגורל, היינו שגם ביוהכ"פ הוא ההמשכה מבעל הרצון (דוגמת ההמשכה דפורים), הוא טעם וביאור על זה שהוא יום כפורים כפשוטו, שבו מתכפרים הענינים הבלתי רצויים. וזהו מה שהכפרה דפורים היא נעלית יותר מהכפרה דיוהכ"פ¹,

From the revealed levels of G-d's will, the lines are defined. A *mitzvah* is a *mitzvah* and sin is sin, a violation of His will. However, as *Chassidus* explains,² “The source for the potential for *teshuvah* is because the Essence of *Or Ein Sof* is not, heaven forbid, limited in His will. Although the desire for the *mitzvos* stems from the inner dimension and the essence of *Or Ein Sof*, He is not limited or compelled by [His] will, heaven forbid.”

The intent is that as G-d's will is expressed, there is a distinction between good and evil, what He desires and what He does not desire. This distinction is, however, entirely dependent on His will. He, however, is the Master of His will and can grant forgiveness and atonement even when His will has been violated.

וְזֶהוּ הַקֶּשֶׁר דְּשְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים בְּיוֹם כְּפָרִים, This is the connection between the two interpretations of the name *Yom Kippurim*.

דְּזֶה שְׁיוֹם הַכְּפָרִים הוּא כְּמוֹ פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר הוּא הַגּוּרָל, The fact that *Yom Kippur* resembles *Purim* whose name recalls the *pur*, the lottery,

הֵינּוּ שְׁגָם בְּיוֹם הַכְּפָרִים הוּא הַהֶמְשָׁכָה מִבְּעַל הַרְצוֹן הַמָּלְאָכִים, indicates that on *Yom Kippur* as well Divine energy is drawn down from the level of “the Master of the will”

(דְּגִמַּת הַהֶמְשָׁכָה דְּפּוּרִים), (as it is drawn down on *Purim*).

הוּא טַעַם וּבִאּוּר עַל זֶה שֶׁהוּא יוֹם כְּפָרִים כְּפִשׁוּטוֹ, This serves as a rationale and an explanation why *Yom Kippur* is “the Day of Atonement,”

שְׁבוּ מִתְּכַפְּרִים הָעֲנִינִים הַבְּלִתֵי רְצוּיִים. the day on which atonement is granted for undesirable conduct.

וְזֶהוּ מֵה שֶׁהַכְּפָרָה דְּפּוּרִים הִיא נְעֻלָּית יוֹתֵר מִהַכְּפָרָה דְּיוֹם הַכְּפָרִים, On the basis of the above, it can be understood that the atonement granted on *Purim* is loftier than the atonement granted on *Yom Kippur*.³

2. The maamar entitled *Shuvah*, 5671.

3. See also *Sefer HaMaamarim* 5628, p. 210, and *Sefer HaMaamarim* 5661, p. 219, which explains that *Yom*

דיוהכ"פ אינו מכפר אלא עם התשובה⁴ והכפרה שהיתה לכל היהודים בימי הפורים ה"ז יום שמחה⁵, כי עיקר ענין הגורל (המשכת בחינת בעל הרצון) הוא בימי הפורים, דהימים עצמם נקראים בשם פורים על שם הפור, ולכן, הכפרה שהיתה בימי

- דְּיוֹם הַכְּפָרִים אֵינוֹ מְכַפֵּר
אֶלָּא עִם הַתְּשׁוּבָה For atonement is granted on Yom Kippur only
when a person repents,⁴
- וְהַכְּפָרָה שֶׁהִיְתָה לְכָל
הַיְהוּדִים בְּיָמֵי הַפּוּרִים Jewish people during the days of Purim is associ-
הָרִי זֶה יוֹם שְׂמֻחָה, ated with a day of rejoicing.⁵
- כִּי עֵקֶר עֲנִיָּן הַגּוּרָל Purim possesses such an advantage because funda-
mentally, the concept of a lottery
- (הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת
בְּעַל הָרָצוֹן) (that energy is drawn down from the level of “the
Master of the will”),
- הוּא בְּיָמֵי הַפּוּרִים, is intrinsic to Purim.
- דְּהֵימִים עֲצָמָם נִקְרָאִים These days are given their name because of the
בְּשֵׁם פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר, lottery.
- וְלִכֵּן, הַכְּפָרָה שֶׁהִיְתָה בְּיָמֵי Therefore, the atonement granted on Purim has
הַפּוּרִים אֵין בָּהּ הַגְּבֻלוֹת, no limitations.⁶

Kippur does not bring atonement for all sins [for when a person violates transgressions punishable by *kareis* or execution by the court, complete atonement for his sins comes only through suffering, and when one brought about the desecration of G-d's name, complete atonement is granted only through death (*Yoma* 86a, *Rambam, Hilchos Teshuvah* 1:4)]. On Purim, by contrast, the Jews were granted atonement even though their sin, deriving satisfaction from the feast of that wicked man [Achashverosh] (*Megilah* 12a), involved the public desecration of G-d's name.

The *maamar* here (based on *Torah Or*, p. 121a) introduces a further new concept: that even when Yom Kippur alone brings about atonement, there is an advantage to the atonement brought about by Purim.

4. See *Yoma* 85b; *Rambam, Hilchos Teshuvah* 1:3-4. See *Tosafos Yeshenim* to *Yoma*, *loc. cit.*, which states that even Rabbi Yehudah HaNasi, who maintains that atonement is granted on Yom Kippur even without *teshuvah*, agrees that *teshuvah* is necessary for complete atonement to be granted.

5. See *Torah Or*, p. 121a.

6. From *Torah Or*, *op. cit.*, it appears that the atonement granted on Purim was granted as a result of the *mesirus nefesh* of the Jewish people. That statement can be reconciled with the statement in the main text by explaining that, fundamentally, atonement was granted because of the lottery (which reflects that Divine energy was drawn down from the level of “the Master of the will”). The reason *mesirus nefesh* was also necessary is explained in sec. 9. Further explanation is, however, required.

הפורים אין בה הגבלות⁷, ויום הכפורים הוא כפורים^ל בכ"ף הדמיון בלבד, ואין יוהכ"פ מכפר אלא עם התשובה.

יָיוֹם הַכְּפָרִים הוּא כְּפּוּרִים Yom Kippur is only "like Purim,"⁷

בְּכ"ף הַדְּמִיּוֹן בְּלָדוֹ, merely, a resemblance.

יָאִין יוֹם הַכְּפָרִים מְכַפֵּר Thus, on Yom Kippur, atonement is granted only
אֲלֵא עִם הַתְּשׁוּבָה. when accompanied by *teshuvah*.

SUMMARY

Based on the above, it is possible to explain the connection between the two interpretations of the name *Yom HaKippurim*: a) that on this day, atonement is granted for all undesirable conduct (the simple meaning of the word *kippurim*, "atonement"), and b) that this day resembles Purim, transcending the structure of *Seder HaHishtalshelus*, as reflected by the fact that both days are associated with the casting of lots. Complete atonement for conduct that runs contrary to G-d's will is attained when atonement is drawn down from G-d's infinite light, the "Master of the will" (a level that transcends G-d's will). Similarly, atonement that was granted to all the Jewish people during the days of Purim.

7. See *Toras Sholom*, p. 219, which states that there is also a difference between the lots cast on Yom Kippur and the lot of Purim.

ה) וצריך להבין, דלפי הנ"ל שע"י הפור הוא הגורל הוא המשכת אוא"ס בעל הרצון, שע"ז נתכפרו כל הענינים הבלתי רצויים, מה היתה סברתו של המן הרשע (שקטרג על היהודים¹) להפיל פור הוא הגורל. גם צריך להבין מ"ש על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור, דהפור (בה"א הידיעה)

— 5 —

וְצָרִיךְ לְהַבִּין, Further clarification is, however, necessary:

דְּלִפִּי הַנ"ל שְׁעַל יְדֵי הַפּוֹר הַהוּא הַגּוֹרֵל הוּא הַמְשַׁכֵּת אֹר אֵין סוֹף בְּעַל הַרְצוֹן, According to the above explanation, that through the *pur*, the lot, Divine energy was drawn forth from G-d's infinite light, the level of the Master of the will,

שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתְּכַפְּרוּ כָּל הָעֲנִינִים הַבְּלִתִּי רְצוּיִים, and as a result, atonement was granted for all the undesirable acts committed by the Jewish people, the question arises:

מָה הָיְתָה סְבָרְתוֹ שֶׁל הַמֵּן הַרְשָׁע What then was the intent of Haman, the wicked,

(שְׁקַטְרָג עַל הַיְהוּדִים) (who sought to denounce the Jews Above.)¹

In *Chassidus*, it is explained that when Haman denounced the Jews to King Achashverosh, he was in effect speaking to the King of kings, G-d. (See sec. 6, below.)

לְהַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל? in casting the *pur*, the lot? Haman was aware of the mystic consequences of his conduct. Why did he perform an act that drew down such positive Divine energies?

גַּם צָרִיךְ לְהַבִּין מַה שְׁכָּתוּב עַל כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוֹרִים עַל שֵׁם הַפּוֹר, Explanation is also necessary regarding the verse, "For this reason, these days were called Purim, in commemoration of the lot."²

דְּהַפּוֹר (בְּה"א הַיְדִיעָה) The word *hapur*, "the lot," (the *hei* in the word indicates a definite article,)

1. See the *maamar* entitled *Chayav Inish*, 5679, sec. 3 (*Sefer HaMaamarim* 5679, p. 306); the *maamar* of that title from 5681, sec. 4 (*Sefer HaMaamarim* 5681, p. 191. *Sefer HaMaamarim* 5708, p. 118); and the *maamar* entitled *BaLeilah HaHu*, 5700 (*Sefer HaMaamarim Kayitz* 5700, p. 9), et al.

2. *Esther* 9:26.

קאי על הפור שנאמר לפניו היינו הפור שהפיל המן, והרי הפור שהפיל המן הי' ענין בלתי רצוי ולמה נקראים ימים האלה פורים על שם פור זה. ונקודת הביאור בזה, שמצד הדרגא דהשתלשלות, כיון שבדרגא זו מעשה התחתונים תופס מקום, עיקר ההשפעה היא לישראל, לפי שישראל הם מקיימים תומ"צ,

קאי על הפור
שנאמר לפני זה

refers to the lot mentioned previously,
the lot cast by Haman.

והרי הפור שהפיל המן
היה ענין בלתי רצוי

Now, the lot cast by Haman was obviously something undesirable.

ולמה נקראים ימים האלה
פורים על שם פור זה.

Why then are these days called Purim to recall that lot? Why name a holiday after the tool Haman employed in his attempt to bring about the Jews' annihilation?

ונקודת הביאור בזה,

The core of the explanation is:

שמצד הדרגא
דהשתלשלות,

From the standpoint of *Seder HaHishtalshelus*, the chainlike structure of existence,

כיון שבדרגא זו
מעשה התחתונים

since on this level, G-d established a pattern and a structure for all being, and, according to that framework, the actions of the created beings on this lowly plane are significant.

Our Sages state,³ "G-d looked into the Torah and created the world" and compared the Torah to the blueprints from which a builder constructs a structure.⁴ Among the implications of this analogy is that existence was brought into being with a structure and an order, for the Torah's principles and laws define the framework of all being. According to that pattern,

עקר ההשפעה
היא לישראל,

G-d's outpouring of energy is directed primarily to the Jewish people,

לפי שישראל הם
מקיימים תורה ומצוות,

because the Jewish people observe the Torah and its *mitzvos*. Thus, the scales of Divine judgment dictate, as it were, that He shower His blessings upon them.

3. Zohar, Vol. II, p. 161a, b.

4. Bereishis Rabbah 1:1.

ואפילו אלו שהם היפך צדיקים הם מלאים מצוות כרמון⁵. וכמ"ש⁶ השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל, שמצד בחינת שמים [שמים הוא שם מים⁷], ומים הוא חכמה ראשית ההשתלשלות], נשפעים הברכות

וְאֶפְלוּ אֵלָיו שָׁהֵם
הִפְךָ צְדִיקִים

Even those who are the opposite of righteous⁵

הֵם מְלֵאִים מְצֻוֹת כְּרֵמוֹן.
are “filled with *mitzvos* as a pomegranate is filled with seeds.”⁶ Hence, they are worthy of Divine blessing even though they transgress His will at times.

וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב הַשְּׁקִיפָה
מִמְּעוֹן קִדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם
וּבְרַךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל,
This can be inferred from the verse,⁷ “Look down from Your holy abode, from heaven, and bless Your people Israel.”

שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת שָׁמַיִם
From the standpoint of “heaven” –

[שָׁמַיִם הוּא שֵׁם מַיִם,
[Our Sages state⁸ that the word *shamayim*, “heaven,” can be divided into “*sham mayim*,” meaning “water is there.”

וּמַיִם הוּא חֲכָמָה
Water refers to wisdom and more particularly, the wisdom of the Torah,⁹ which is

רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת],
the beginning of the structure of *Seder HaHishtalshelus*.]

נִשְׁפָּעִים הַבְּרָכוֹת לְיִשְׂרָאֵל.
– the outpouring of Divine blessings should be directed to the Jewish people.

It is possible to say that the verse, “Look down from heaven and bless Your people (עמך) Israel” implies that from the standpoint of “heaven,” i.e., the Torah’s wisdom, blessings should be granted even to those on the level of “Your people” (עמך), a term with unfavorable connotations,¹⁰ for even they are “filled with *mitzvos* as a pomegranate is filled

5. Following the pattern suggested by *Pesachim* 3a, the *maamar* speaks in euphemistic terms.

6. *Eruvin* 19a; the conclusion of Tractate *Chagigah*.

7. *Devarim* 26:15. The explanation of the verse that follows is found in *Torah Or*, p. 35a; *Sefer HaMaamarim* 5679, p. 305, and *Sefer HaMaamarim Kayitz* 5700, p. 6. It is also found in the *maamar* entitled *Issa BeMidrash Tehillim* (*Sefer HaMaamarim* 5708, p. 271).

8. *Chagigah* 12a. See also *Rashi, Bereishis* 1:8.

9. As mentioned in the sources cited in footnote 5.

10. As stated in *Bamidbar Rabbah* 20:23, the Torah uses the term *am*, “people,” when describing undesirable conduct on the part of the Jewish people.

לישראל^{לה}. וכיון שגם המן הרשע ידע שלאחרי כל הקטרוגים שקטרג על ישראל אין שום דמיון בינו ובין ישראל [שלכן, מצד הדרגא דהשתלשלות אין שיין שהמן הרשע ינצח ח"ו את ישראל שגם הפחותים שבהם מלאים מצוות כרמון], לכן הפיל פור הוא הגורל, דכיון שבהדרגא דלמעלה מהשתלשלות (גורל) אין מעשה התחתונים תופס מקום, והכל שוים שם, כחשיכה כאורה^{לי},

with seeds," as stated above.

וְכִיּוֹן שְׁגַם הָמָן הָרָשָׁע Even Haman the wicked

יָדַע שְׁלֹאֲחֲרֵי כָּל הַקְטָרוּגִים knew that, despite all the accusations he would
שִׁקְטָרְגַּע עַל יִשְׂרָאֵל level against the Jewish people,

אֵין שׁוּם דְּמִיּוֹן בֵּינוֹ from the standpoint of the Torah's wisdom, there is no
וּבֵין יִשְׂרָאֵל comparison between him and the Jewish people.

[שְׁלֹכָן, מִצַּד הַדְּרָגָא] [Therefore, according to the paradigm that prevails
דְּהַשְׁתַּלְשְׁלוּת on the level of *Seder HaHishtalshelus*

אֵין שִׁינְךָ שְׁהָמָן הָרָשָׁע יִנְצַח there is no possibility of Haman *the wicked* pre-
חַס וְשָׁלוֹם אֶת יִשְׂרָאֵל vailing, Heaven forbid, over the Jewish people,

שְׁגַם הַפְּחוּתִים שְׁבֵהֶם for even the lowly ones among them are "filled
מְלֵאִים מִצְּוֹת כְּרֵמוֹן], with *mitzvos* as a pomegranate is filled with seeds."]

לְכֵן הִפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל, Therefore, he cast a *pur*, a lot, i.e., he wished to
אֶצֶּל הַשָּׁמַיִם access a level of G-dliness above the structures that
דִּבְרֵי הַשֵּׁנִי define *Seder HaHishtalshelus*.

דְּכִיּוֹן שְׁבֵהַדְּרָגָא דְּלִמְעַלָּה since on the level of G-dliness that transcends
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת (גּוֹרֵל) *Seder HaHishtalshelus*, (the level identified with a
לוֹטֵרִי, lottery),

As explained in sec. 3, in spiritual terms, a lottery refers to a rung above the scales of Divine wisdom. On that rung,

אֵין מַעֲשֵׂה הַתַּחְתּוֹנִים the actions of the created beings on this lowly plane
תּוֹפְסִים מְקוֹם, are not significant.

וְהַכֵּל שְׁוִים שָׁם, All are equal and

לכן חשב שמצד דרגת הגורל שלמעלה מהשתלשלות יש מקום שהוא ינצח ח"ו את ישראל.

כְּחֹשֶׁךְ כְּאוֹרָה, “darkness is as light.”¹¹

As explained in the works of our Rabbis,¹² there is a level of G-dliness where “If you transgress, how have you affected Him? If your transgressions are multiplied, what have you done against Him? If you are righteous, what have you given Him?”¹³ Since G-d is absolutely transcendent, on this rung “Does it make a difference to the Holy One, blessed be He, whether one slaughters from the front of the neck or from the nape?”¹⁴ Nothing man can do can influence Him. Hence, on this level, the observance of the *mitzvos* by the Jewish people does not make them any more worthy of blessing.

לְכֵן חָשַׁב שְׂמִצְדֵי דְרֵגַת הַגּוֹרֵל שְׁלִמְעָלָה מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת **Therefore, Haman thought that by accessing the rung of a lottery, which transcends Seder HaHishtalshelus,**

יִשְׁמַח מְקוֹם שֶׁהוּא יִנְצַח חֶסֶד וְשָׁלוֹם אֶת יִשְׂרָאֵל. **there would be a possibility for him to prevail, Heaven forbid, over the Jewish people.**

SUMMARY

Explanation is required for the fact that Haman cast a lot in his attempt to destroy the Jews. Since a lottery is such a lofty level, why would Haman use it? Why did he perform an act that drew down such positive Divine energies?

In resolution: From the standpoint of *Seder HaHishtalshelus*, the chainlike structure of existence, there is a Divinely established a pattern and a structure for all being. According to this framework, the actions of the created beings are significant. Hence, G-d's outpouring of energy will be directed primarily to the Jewish people, because the Jewish people observe the Torah and its *mitzvos*. Even the sinners among them are filled with virtues. Therefore, according to the paradigm that prevails on the level of *Seder HaHishtalshelus*, there was no possibility for Haman to prevail over

11. *Tehillim* 139:12.

12. See the introduction to the text *Avodas HaKodesh* and sec. 2, ch. 3, of that text as quoted in the *Shelah, Shaar HaGadol* 29b ff.; Or *HaTorah, Mishpatim*, p. 1219. See also the *maamar* entitled, *Lo Sih'yeh Meshakeilah*, 5712 (translated in *Lessons in Sefer HaMaamarim*, Vol. 1, p. 95ff.)

13. *Iyov* 35:6-7.

14. *Bereishis Rabbah* 44:1.

the Jewish people. Hence, he cast a lot, i.e., he wished to access a level of G-dliness above the structures that define *Seder HaHishtalshelus*. For on the level of G-dliness that transcends *Seder HaHishtalshelus*, the level identified with a lottery, all are equal and "darkness is as light." Therefore, Haman thought that by accessing the rung of a lottery, which transcends *Seder HaHishtalshelus*, there would be a possibility for him to prevail, Heaven forbid, over the Jewish people.

(ו) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמְּבוּאָר בַּמִּקְוֵה בְּעֵינֵי אַחְשֵׁרֶשׁ, דַּאֲחֵשֶׁרֶשׁ הוּא אַחְשֵׁרֶשׁ וְרוֹשׁוֹ. חֶשׁ הוּא מְלִשׁוֹן שְׂתִיקָה [כַּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא לֵט מַאי חֶשְׁמַל כּו' עֲתִים חֲשׁוֹת עֲתִים מִמְּלִלוֹת], וְהַשְׂתִּיקָה דְחֶשׁ הִיא לְמַעְלָה מְדִיבּוּרָא, ע"ד מְלָה בַּסְּלַע שְׂתִיקוֹתָא

— 6 —

וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמְּבוּאָר בַּמִּקְוֵה אַחֵר בְּעֵינֵי אַחְשֵׁרֶשׁ, The concepts explained above can be connected to the interpretation of the name Achashverosh found in another source.¹

דְּאַחְשֵׁרֶשׁ הוּא אַחֶשׁ וְרוֹשׁ. The name Achashverosh can be divided as “*achash verosh*.”²

חֶשׁ הוּא מְלִשׁוֹן שְׂתִיקָה The word *chash* has the connotation of silence.

[כַּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא מַאי חֶשְׁמַל כּו' [Thus, the *Gemara* asks,³ “What is meant by the term *chashmal*?”

עֲתִים חֲשׁוֹת עֲתִים מְמַלְלוֹת,] Angels that at times are silent (*chashos*) and at times speak (*memalelos*).⁴]

וְהַשְׂתִּיקָה דְחֶשׁ הִיא לְמַעְלָה מְדִבּוּרָא, Their silence – alluded to by the letters *chash* – is loftier than their speech,

as reflected by the words of our Sages:⁵ “When an utterance comes forth from the Holy One, blessed be He, they are silent. When no utterance comes forth from Him, they speak.” Clearly, their silence, which results from their being absorbed in the word of G-d, is loftier than their speech, which comes in the absence of revelation from within Him.⁶

עַל דְּרַךְ מְלָה בְּסָלַע שְׂתִיקוֹתָא בְּתַרֵּי. In a similar vein, our Sages say,⁷ “Rather than purchase a word with a *sela*, purchase silence with two,” i.e., here, too, silence is clearly regarded more highly than speech.

To focus on the spiritual source of these potentials:

1. *Or HaTorah, Megilas Esther*, p. 24ff.

2. See also *Torah Or, Hosafos*, p. 118a, which makes the same inference, but explains the concepts differently.

3. *Chagigah* 13a ff.

4. *Yechezkel* 1:27. That passage refers to Yechezkel's vision of the Divine chariot.

5. *Chagigah* 13b.

6. See *Torah Or*, p. 12b, d.

7. *Megilah* 18a.

בתרימ"א. דשרש הדיבור הוא בחכמה⁸, ושתיקה היא בכתר שלמעלה מהחכמה, כמארז"ל⁹ סיג לחכמה שתיקה¹⁰, דסיג לחכמה (סיג מלשון גדר ומקיף) הוא הכתר שלמעלה מהחכמה. ויש לקשר זה עם מה דאיתא במדרש¹¹ שאחשורוש זה הקב"ה

דְּשֶׁרֶשׁ הַדִּבּוּר הוּא בְּחֻכְמָה, The source of speech is *Chochmah*, “wisdom,”⁸
 וְשִׁתִּיקָה הִיא בְּכֶתֶר and the source for silence is *Kesser*, which is loftier than *Chochmah*,
 שְׁלִמְעָלָה מִהַחֻכְמָה, כְּמֵאמַר רַז"ל סִיג as intimated by our Sages’ statement,⁹ “Silence is a fence around wisdom.”¹⁰
 לְחֻכְמָה שְׁתִּיקָה, לְחֻכְמָה (סִיג “The fence of *Chochmah*” (i.e., a fence is an encompassment alluding to a *makkif*, an encompassing light)
 מְלִשׁוֹן גְּדֵר וּמְקִיף) הוּא הַכֶּתֶר שְׁלִמְעָלָה is *Kesser*, a potential loftier than *Chochmah*.
 מִהַחֻכְמָה.

On this level, silence comes, not because one has nothing to say, but rather because he is absorbed in receiving and internalizing a higher light, as intimated by our Sages’ saying,¹¹ “One that is busy absorbing will not emit.” Or on an even higher rung, one is absorbed in thought so deep that it cannot be expressed in words.

וְיֵשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם מֶה דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ The above can be connected with the statement of the *Midrash*¹²
 שְׁאַחְשֻׁרוֹשׁ זֶה הַקָּב"ה that Achashverosh refers to the Holy One, blessed be He, “the One to Whom the end and the beginning belong.”¹³
 שְׁאַחְרִית וְרֵאשִׁית שְׁלוֹ,

8. *Tanya*, *Iggeres HaKodesh*, Epistle 5 (p. 107a).

9. *Avos* 3:13.

10. See *Torah Or*, *op. cit.*, which connects this statement to the concept of *chashmal*, saying that the silence of *chashmal* reflects “silence that is a fence around wisdom.”

11. See *Chulin* 108b.

12. Although no direct source in the existing *Midrashim* has been found, this concept is quoted in the name of the *Midrash* in *Meorei Or*, *erech alef*, sec. 182. See also the interpretation of Esther 1:12-14 in *Rama’s Machir HaYayin*, quoted from *Rikanti’s* commentary to *Bereishis* 29:10; *Erechei HaKinuim* (from the author of *Seder HaDoros*, *erech Achashverosh*).

13. See *Or HaTorah*, *loc. cit.*, which (in the explanation of the interpretation that Achashverosh can be understood as *achash verosh*) states that Achashverosh refers to “the One to Whom the end and the beginning belong.”

שאחרית וראשית שלו¹³, כי כתר הוא (בכלל) אור הסוכב שלמעלה מהשתלשלות, דאור הסוכב כולל אחרית וראשית בשוה, אחרית וראשית שלו¹³.

וצריך להבין, דבגמרא¹⁴ איתא דאחשורוש הוא על שם שהושחרו פניהם של ישראל בימיו, ואיך זה מתאים עם הפירוש שאחשורוש הוא מי שאחרית וראשית שלו. והענין

כִּי כֶּתֶר הוּא (בְּכֻלָּל) אֹר הַסּוּכָב For *Kesser* (in general) is identified with G-d's light that is *sovev kol almin*,

שְׁלֵמְעָלָה מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, transcending *Seder HaHishtalshelus*, the chainlike structure of existence.

דְּאֹר הַסּוּכָב כּוֹלֵל אַחֲרִית וְרֵאשִׁית בְּשָׁוָה, For G-d's light that is *sovev kol almin* includes both the end and the beginning and they are the same before it, as it is said in *Chassidus*;¹⁴

אַחֲרִית וְרֵאשִׁית שְׁלוֹ. “The One to Whom the end and beginning belong.”

There are levels of relative greatness, for example, a great sage whose wisdom surpasses that of others. Nevertheless, those others can to a certain extent measure themselves against him. This one understands something of what he says; another more, another less. There is a hierarchy of understanding.

At times, however, we encounter greatness that is absolute, a level so transcendent that all limited levels are equal before it. To express the concept in mathematical terms, in relation to infinity, 1 and 100,000 are the same. Similarly, in relation to G-d's light that is *sovev kol almin*, the most refined spiritual levels and our material world are the same.

וְצָרִיךְ לְהַבִּין, Explanation is, however, required:

דְּבִגְמָרָא אֵיתָא דְאַחְשָׁרוֹשׁ הוּא עַל שְׁם שֶׁהִשְׁחָרוּ פְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו, The Talmud states¹⁵ that the name Achashverosh recalls that “the faces of the Jews became darkened (*hushcharu*) in his days,” i.e., it was a time of hardship for the Jewish people.

וְאֵיךְ זֶה מְתַאֵם עִם הַפְּרוּשׁ שְׁאַחְשָׁרוֹשׁ הוּא מִי שְׁאַחֲרִית וְרֵאשִׁית שְׁלוֹ. How can that be reconciled with the interpretation given above that Achashverosh reflects a lofty spiritual rung, “the One to Whom the end and the beginning belong”?

14. See *Sefer HaMaamarim* 5669, p. 154ff.

15. *Megilah* 11a.

הוא, דהיא הנותנת. דכיון שמצד הסובב שלמעלה מהשתלשלות אור וחושך שוים לפניו (כנ"ל סעיף ה), לכן, מבחי' השתיקה (חש דאחשורוש) שלמעלה מדיבור נשתלשל (ע"י ריבוי צמצומים וכו') השתיקה שלמטה מדיבור^{מט}, שהאלקות הוא בהעלם (העלם כפשוטו שלמטה מגילוי), ועד להשתיקה דכרחל לפני גוזזי' נאלמה^ה, דלא רק שהאלקות אינו מאיר בגילוי אלא שגם הקליפה מסתרת על האלקות, קליפת

והענין הוא, דהיא הנותנת. **In resolution, even though they appear antithetical, one concept is an outgrowth of the other.**

דכיון שמצד הסובב **Since light and darkness are the same in relation**
 שלמעלה מהשתלשלות **to G-d's light that is *sovev kol almin* and which tran-**
 אור וחשך שוים לפניו **scends *Seder HaHishtalshelus***

(כנ"ל סעיף ה), **(as explained in sec. 5 above),**

לכן, מבחינת השתיקה **it is, therefore, possible that from the level of**
 (חש דאחשורוש) **silence (the *chash* of Achashverosh), which is**
 שלמעלה מדבור **above speech,**

נשתלשל (על ידי רבוי **there can be drawn down (through a multitude**
 צמצומים וכו') **of contractions)**

השתיקה שלמטה מדבור, **the silence that is below speech,¹⁶ like a person who**
 cannot speak because he is prevented from doing so.
 In the analogue, it refers to a level where

שהאלקות הוא בהעלם **G-dliness is concealed,**

(העלם כפשוטו) **(i.e., concealed in a simple sense, concealment that**
 שלמטה מגילוי), **is below revelation,)**

ועד להשתיקה דכרחל **even to the degree of silence, reflected in the verse,¹⁷**
 לפני גוזזיה נאלמה, **“like a sheep that turns dumb before its shearers.”**

דלא רק שהאלקות **Not only does *G-dliness* not shine in a revealed**
 אינו מאיר בגילוי **manner,**

אלא שגם הקליפה **but also *kelipah* conceals *G-dliness*,**
 מסתרת על האלקות,

16. See *Or HaTorah, Megilas Esther*, pp. 1-2, which discusses these two levels of silence (silence above speech and silence below speech).

17. *Yeshayahu* 53:7, as explained in *Likkutei Torah, Bamidbar*, p. 89c.

נוגה שנקראת חש"ט, ועד שמתחברת עם גקה"ט, רוש"ב.

קלפת נגה שנקראת חש, not only *kelipas nogah* on its initial level, that is called *chash*,¹⁸

ועד שמתחברת עם ג' but also, as it descends to the extent that it is joined with the three impure *kelipos*, *rosh*.¹⁹

Since, on the level of *Kesser*, the higher rung of silence, darkness and light are the same, the possibility is generated for darkness to prevail on this material plane. Darkness cannot coexist with the revealed levels of G-dliness, for "a tiny light dispels much darkness."²⁰ However, darkness does not represent a contradiction to the level of *Kesser*. Hence, that rung makes it possible for the severe concealment that characterized the rule of Achashverosh to prevail.²¹ To couch the concept in *kabbalistic* terms: It empowers the forces of *kelipah*, "unholiness," and enables them to prevail.

SUMMARY

The concepts explained above can be connected to the interpretation of the name Achashverosh. The name Achashverosh can be divided as "*achash verosh*." The word *chash* has the connotation of silence. Silence is loftier than speech. In a spiritual context, the source of speech is *Chochmah*, "wisdom," the beginning of *Seder HaHishtalshelus*, and the source for silence is *Kesser*, which is loftier than *Chochmah*.

The above can be connected with the statement of the *Midrash* that Achashverosh refers to the Holy One, blessed be He, "the One to Whom the end and the beginning belong." This reflects the level of *sovev kol almin*, which transcends *Seder HaHishtalshelus*.

The positive connotations of the name Achashverosh seem to conflict with the Talmud's interpretation that the name Achashverosh recalls that "the faces of the Jews became darkened in his days." In resolution: Even though they appear antithetical, one concept can be seen as an outgrowth of the other. Since light and darkness are the same in relation to G-d's light that transcends *Seder HaHishtalshelus*, it is possible for that transcendent level to lead to spiritual darkness.

18. *Etz Chayim*, Shaar 49, ch. 3.

19. *Or HaTorah*, loc. cit. p. 2.

20. *Tanya*, ch. 12.

21. See the explanations toward the end of the following section.

ז) ויש לומר, דהטעם על זה שהמן הפיל פור בכדי להגיע לבחינת הגורל שלמעלה מהשתלשלות, אף שאז [בימי אחשורוש, גם קודם שהפיל פור] היתה ההנהגה מצד למעלה מהשתלשלות, הוא, לפי שבחינת הגורל הוא למעלה יותר גם מבחי' אחשורוש מי שאחרית וראשית שלו. והענין הוא, דמזה עצמו שנקרא בשם אחשורוש מי שאחרית וראשית שלו, מוכח, שגם לגבי' ישנם הענינים דאחרית וראשית,

— 7 —

- יש לומר, דהטעם על זה
שהמן הפיל פור בכדי
להגיע לבחינת הגורל
שלמעלה מהשתלשלות,
אף שאז [בימי אחשורוש,
גם קודם שהפיל פור]
היתה ההנהגה מצד
למעלה מהשתלשלות,
הוא, לפי שבחינת הגורל
הוא למעלה יותר גם
מבחינת אחשורוש
מי שאחרית וראשית שלו.
והענין הוא,
דמזה עצמו שנקרא
בשם אחשורוש
מי שאחרית וראשית שלו,
מוכח, שגם לגביה ישנם
הענינים דאחרית וראשית,
- It is possible to explain that the reason Haman cast a lot to reach the level of a lottery that transcends *Seder HaHishtalshelus*,
even though at that time [in the days of Achashverosh,
even before Haman cast the lot,]
everything that transpired was controlled by G-dly light that transcends *Seder HaHishtalshelus*, a level at which darkness and light are the same,
is because the lottery represents a rung that is loftier even than the rung represented by Achashverosh,
“the One to Whom the end and the beginning belong.”
To explain the concept:
The very fact that this rung is identified with Achashverosh,
“the One to Whom the end and the beginning belong,”
indicates, that even on this level, “the end” and “the beginning” are recognized, and the distinctions between them are acknowledged,

אלא שהם שוין לגבי'. נלהעיר ממ"ש¹ עשה משתה לכל שריו ועבדיו ואח"כ לכל העם הנמצאים בשושן, ומבואר בלקו"ת² שהגילוי שהי' לכל העם הי' למטה במדרגה מהגילוי שהי' לשריו ועבדיו. ולהוסיף, שגם בהגילוי שהי' לכל העם

אֲלֵא שֶׁהֵם שׁוֹיִן לְגַבֵּיהֶּ. **but, in relation to the level connoted by Achashverosh, they are equal.**

To cite a parallel: In the *Mishkan*, the Sanctuary that accompanied the Jews in their journey through the desert, G-d's infinite light shined forth and its revelation extended even to the lowest possible levels, even to inanimate matter. Nevertheless, the Sanctuary was constructed in a manner that reflected the distinctions between the different levels of existence in this world. The roof of the Sanctuary was made from the hides of rams, *techashim*,¹ and goats, and their wool, i.e., the animal kingdom. The walls (wooden boards) were from the plant kingdom, and the floor of the Sanctuary was earth (inanimate matter). Although an infinite light that transcends all distinction was revealed, the manner in which it was revealed reflected the hierarchy that exists between the different levels of existence.²

This concept is also reflected in the Purim narrative,

[וּלְהַעִיר מִמֶּה שֶׁכָּתוּב עֲשֵׂה מִשְׁתֵּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו] [which states that Achashverosh made a celebration for all his officers and servants,³

וְאַחַר כֵּן לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשָׁן, and only afterwards, "for all the people found in Shushan."⁴

וּמְבֹאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה It is explained in *Likkutei Torah*,⁵

שֶׁהַגְּלוֹי שֶׁהָיָה לְכָל הָעָם הָיָה לְמַטָּה בְּמִדְרַגָּה מִהַגְּלוֹי שֶׁהָיָה לְשָׂרָיו וְעַבְדָּיו. that the revelation to "all the people" was on a lower level than that granted to the officers and servants.

וְלְהוֹסִיף, Moreover, it can be said that

שֶׁגַּם בְּהַגְּלוֹי שֶׁהָיָה לְכָל הָעָם within the revelation granted to "all the people" itself

1. A beautiful, multi-colored animal that existed only at that time (*Shabbos* 28a); see the commentaries to *Shmos* 25:5.

2. See *Likkutei Sichos*, Vol. 1, p. 17ff. (translated in *Crown Jewels*, Vol. 1, p. 98ff.)

3. *Esther* 1:3.

4. *Ibid.*:5.

5. *Likkutei Torah, Devarim*, p. 92a; cited also in *Or HaTorah, Megilas Esther*, p. 27.

היו כו"כ חילוקי דרגות, הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן. ויש לומר, שמצד בחי' ההשתלשלות, הגילוי הוא רק לשרים ועבדים, וזה שהי' הגילוי גם לכל העם (ועד לאלה שראויים רק לחצר) הוא לפי שהגילוי הי' מבחי' אחשוורוש שאחרית וראשית שלו. ומ"מ הגילוי להעם הי' למטה מהגילוי לשריו ועבדיו

היו כפמה וכמה חלוקי דרגות, there were several different levels,

הראוי לְחָצֵר לְחָצֵר
הראוי לְגִנָּה לְגִנָּה
הראוי לְבֵיתָן לְבֵיתָן.
as reflected in our Sages' words:⁶ "Those worthy [of entering] the courtyard were assigned to the courtyard, those worthy of the garden to the garden, and those worthy of the pavilion to the pavilion." Just as on the material plane, Achashverosh made distinctions among the people, so too, in the spiritual parallel, there are distinctions.

ויש לומר, It is possible to say

שְׁמַצֵּד בְּחֵינַת
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
that according to the structure of *Seder HaHishtalshelus*,

הַגִּלּוּי הוּא רַק
לְשָׂרִים וְעַבְדִּים,
revelation is granted only to the officers and servants.

וְזֶה שֶׁהֵיָה הַגִּלּוּי
גַּם לְכָל הָעָם
The fact that the revelation also extended to "all the people"

(וְעַד לְאֵלֶּה שְׂרָאוּיִים
רַק לְחָצֵר)
(including those who are worthy only of being in the courtyard)

הוּא לְפִי שֶׁהַגִּלּוּי הָיָה
מִבְּחֵינַת אַחְשֻׁרוֹשׁ
was because the revelation was from the level of Achashverosh,

שְׂאֲחֵרִית וְרֵאשִׁית שְׁלוֹ.
"the One to Whom the end and the beginning belong," i.e., a level of G-dly light that transcends the structure of *Seder HaHishtalshelus*.

וּמִכָּל מְקוֹם הַגִּלּוּי לְהָעָם
הָיָה לְמַטָּה מִהַגִּלּוּי
לְשָׂרָיו וְעַבְדָּיו
Nevertheless, the revelation to "the people" was on a lower level than the revelation to "his officers and servants"

6. Megilah 12a.

וגם בהגילוי להעם היו כמה דרגות), כי זה שאחרית וראשית שלו הוא שלגב'י אחרית וראשית הם בשוה, אבל בנוגע להגילוי שלו בעולמות, בעולמות העליונים (ראשית) הוא בגילוי יותר מבעולמות התחתונים (אחרית)⁷. משא"כ בבחינת הגורל אין מלכתחילה הענין דראשית ואחרית, כמוכן מזה שהגורל הוא (בכלל) בשני דברים שוים (כנ"ל סעיף ב). וכמו שהוא בנוגע להענינים דראשית ואחרית (מעלה

(וגם בהגילוי להעם) (and there were also several levels within the revelation to "the people"),
היו כמה דרגות),

כי זה שאחרית וראשית שלו הוא because the fact that "the end and the beginning belong to Him" implies

שלקביה אחרית וראשית הם בשוה, that *in relation to Him*, "the end and the beginning" are the same.

אבל בנוגע להגילוי שלו בעולמות, With regard to the revelation of His light in the worlds, however,

בעולמות העליונים (ראשית) הוא בגילוי יותר is revealed more

מבעולמות התחתונים (אחרית).⁷ than in the lower realms ("the end").⁷

מה שאין כן בבחינת הגורל By contrast, on the level alluded to by the lottery,

אין מלכתחילה הענין דראשית ואחרית, from the very outset, there is no distinction between "the beginning" and "the end."

כמוכן מזה שהגורל הוא (בכלל) בשני דברים שוים This can be understood from the fact that (in general), a lottery is made when there are two equal choices

(כנ"ל סעיף ב). (as stated in sec. 2 above).

וכמו שהיא בנוגע להענינים דראשית ואחרית (מעלה ומטה), A relationship similar to that which prevails with regard to the concepts of "the beginning" and "the end" (i.e., the hierarchy of what is above and what is below),

7. See the series of *maamarim* entitled *Yom-Tov shel Rosh HaShanah*, 5666, p. 55, which states: "Although the light that is *sovev kol almin* is the same in the higher realms as in the lower realms, nevertheless, in the lower realms it exists in a concealed state, and in the higher realms it shines in greater revelation."

ומטה), עד"ז הוא בנוגע לקדושה וסט"א, שמצד הדרגא דאחשורוש יש חילוק בין קדושה לסט"א, אלא שמצד הרוממות שלו אין זה תופס מקום (כ"כ), ולכן אפשר להיות יניקה גם לסט"א [ח"ש דק"נ ורוש דגקה"ט], ועד שתהי' התגברות הסט"א על הקדושה – הושחרו פניהם של ישראל¹¹ [וי"ל ע"ד שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך¹² (אף שהיא מלכלכת את ההיכל), כי מצד רוממותו של המלך אינו נותן לב

על דרך זה הוא בנוגע לקדושה וסט"א אחרא, exists with regard to holiness and the *sitra achra*.⁸

שמצד הדרגא דאחשורוש From the standpoint of the level of Achashverosh, יש חילוק בין קדושה לסט"א אחרא, there is a distinction between holiness and the *sitra achra*,

אלא שמצד הרוממות שלו אין זה תופס מקום (כל כך), and it is only that because of its lofty nature, this distinction is not given (that much) importance.

ולכן אפשר להיות יניקה גם לסט"א אחרא, Therefore, it is possible that nurture will be granted to the *sitra achra*,

[ח"ש דקלפת נגה ורוש דג' קלפות הטמאות], [i.e., the levels of *chash* identified with *kelipas nogah*, and *rosh*, identified with the three impure *kelipos*,]⁹

ועד שתהיה התגברות הסט"א אחרא על הקדושה – to the extent that the *sitra achra* will overpower the forces of holiness, and

השחרו פניהם של ישראל as a result, "the faces of the Jews became darkened."⁹

[ויש לומר על דרך] [It is possible to explain the above based on the interpretation¹⁰ of the verse:¹¹ "The spider seizes its prey with its hands while it is in the palace of the king."

(אף שהיא מלכלכת את ההיכל), (Even though it soils the palace,) the spider is not driven away.

8. Literally, "the other side," the *Kaballistic* term for evil.

9. See sec. 6 above.

10. *Derech Mitzvosecha*, p. 77b, et al.

11. *Mishlei* 30:28.

להקפיד לגרשהיט], אבל לא להשמידם ח"ו. וכשביקש המן להשמיד את כל היהודים (ח"ו היל"ת) הפיל פור הוא הגורלס, דכיון שבבחינת הגורל אין מלכתחילה חילוק בין קדושה לסט"א [ובפרט לפי המבואר לעיל (סעיף ג' וד')] שהגורל הוא לא רק למעלה

כִּי מַצֵּד רוּמּוֹתָו שֶׁל הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ נוֹתֵן לַבְּהֵמָה לְהִקְפִיד לְגִרְשָׁהּ, Since, because of his lofty nature, the king does not concern himself with driving it away. In an ordinary home, a spider's presence would be noticed and it would be removed. By contrast, because the palace of the king is so great and the king and his attendants are concerned with loftier matters, the spider's presence draws little attention.]

To extend the above analogy: As long as the spider makes its webs in a corner, it will go unnoticed. If, however, it makes its presence obvious, the king will certainly have it removed. Similarly, the spiritual gestalt associated with Achashverosh allowed for the possibility of the Jews being oppressed,

אָבֵל לֹא לְהַשְׁמִידֵם חַס וְשָׁלוֹם. but not for them to be annihilated entirely, Heaven forbid. Therefore,
 וְכִשְׁבַּקֵּשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים (חַס וְשָׁלוֹם הִיָּה לֹא תִהְיֶה) when "Haman sought to annihilate all the Jews," (Heaven forbid,)
 הִפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל, "he cast the *pur*, the lot,"¹² i.e., he felt it necessary to access an even loftier and more transcendent rung of G-dliness.
 דְּכִיּוֹן שֶׁבְּבִחֵינֵת הַגּוֹרֵל אֵין מַלְכַתְחִילָה חִלּוּק בֵּין קְדוּשָׁה לְסִטְרָא אַחְרָא His reasoning was that from the level of the lottery, at the outset, there is no difference between holiness and the *sitra achra*.
 [וּבַפֶּרֶט לְפִי הַמְבָאָר לְעֵיל (סְעִיף ג' וְד')] [In particular, this is true based on the explanations (in sections 3 and 4 above),
 שֶׁהַגּוֹרֵל הוּא לֹא רַק לְמַעַל מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת that the lottery represents not only a rung that transcends *Seder HaHishtalshelus*,

12. *Ester* 3:6-7. It is possible to say that this concept is intimated by the words of the verse, "In the twelfth year [of the reign] of King Achashverosh, he [Haman] cast a lot," i.e., in addition to it being "in the twelfth year [of the reign] of King Achashverosh," Haman realized that further measures were necessary. Hence, "he cast a lot."

מהשתלשלות אלא למעלה גם מהרצון דתומ"צ], לכן חשב שעיי"ז יוכל ח"ו להפיק את זממו.

אָלָא לְמַעְלָה גַם מִהֲרָצוֹן **but also above G-d's desire for the Torah and its**
 דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, *mitzvos.*]

לְכֵן חָשַׁב שְׁעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל **Hence, Haman thought that in this way, his evil**
 חֵס וְשְׁלוֹם לְהַפִּיק אֶת זְמָמוֹ. **designs would prevail, Heaven forbid.**

By accessing a level that is totally above all structure and definition, where there is no difference between darkness and light, Haman thought that he would be able to snuff out G-dly light in the world by utterly destroying the Jewish people.

Logic would appear to dictate that since the world has no independent existence and is brought into being by G-d, everything in the world should conform to His will, as reflected in the Torah.

But G-d is G-d. He doesn't have to confine Himself to what we understand as logical. To emphasize that it is His world, reflecting His own being, He allows for the possibility that events will occur that do not conform to the scales of spiritual logic.

SUMMARY

Nevertheless, even though on the transcendent level of Achashverosh, darkness and light are the same and, hence, initially, darkness may prevail, ultimately, that level recognizes the advantage of light. Therefore, when Haman sought to destroy the Jewish people, he felt it necessary to access an even higher rung, the level of a lottery, where there is absolutely no difference between holiness and the opposite.

ח) והנה כמו שגורל הוא למעלה מהשכל ולמעלה גם מהרצון, עד"ז הוא בנוגע לבחירה שהוא למעלה משכל ולמעלה גם מרצון. דכאשר שכלו מחייב

— 8 —

In the previous sections, the *maamar* described two levels of G-dly light:

a) The Divine light that maintains *Seder HaHishtalshelus*, the Spiritual Cosmos (in chassidic terminology, the Divine light that is *memale kol almin*). On this level, there is an order and a structure to existence and the deeds of the created beings are significant. Therefore, the Jewish people are worthy of prominence.

b) The Divine light that transcends *Seder HaHishtalshelus* (in chassidic terminology, the Divine light that is *sovev kol almin*). This level of light is totally undefined, knowing no structure or limits whatsoever. As such, on this level, the deeds of the created beings having no significance at all. Hence, no one people are more worthy than another.

The section to follow introduces a third level of Divine light, a light that is not defined by either structure or transcendence, but is above all limits entirely. Both levels described previously refer to G-dly light that recognizes and relates to the structures of our world. The first is the source for those structures, but even the second is described in relation to them, i.e., in contrast to our world which is limited, this light is defined as having no limits.

G-d's Essence, by contrast, is not defined in terms of limitation or transcendence. He is what He is, above any definitions, positive or negative, that man can give.¹ The potential of choice explained in the coming section is an expression of His Essence.

וְהֵנָּה כְּמוֹ שְׂגוּרָל **Just as a lottery is above intellect and above will,**
 הוּא לְמַעַלָּה מִהַשְּׂכָל the second level described above,
 וְלְמַעַלָּה גַם מִהַרְצוֹן,

עַל דְּרָךְ זֶה הוּא **similar concepts apply with regard to free choice.**
 בְּנוֹגֵעַ לְבַחֲרָה

שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִשְּׂכָל **It is also above intellect**

וְלְמַעַלָּה גַם מִרְצוֹן. **and above will.** This refers even to a will that transcends knowledge, like a father's yearning for his son.

1. The series of *maamarim* entitled *Yom-Tov shel Rosh HaShanah*, 5666, p. 168.

שדבר זה ראוי לבחור בו, וגם כשהוא רוצה באיזה דבר (רצון שלמעלה מהשכל), הרי הוא מוכרח בזה ואין זה בחירה חפשית, ואמיתית ענין הבחירה הוא כשהבחירה שלו היא לא מצד השכל וגם לא מצד הרצון², אלא שכך בוחר בבחירתו החפשית.

דְּכַאֲשֶׁר שֶׁכְּלוֹ מְחִיב שֶׁדָּבָר
זֶה רְאוּי לְבַחֹר בוֹ, When a person's mind determines that a given
object is worthy of being chosen –

וְגַם כְּשֶׁהוּא רוֹצֵה and similarly when he desires something
בְּאִיזָה דָּבָר

(רצון שלמעלה מהשכל) (with a will that transcends logic) –

הָרִי הוּא מְכַרְח בְּזֶה he is being compelled to select it;

וְאֵין זֶה בְּחִירָה חֲפְשִׁית, it is not free choice.

For a person whose mind controls his conduct, there is nothing more powerful than the recognition of the truth. It cannot be said that he is choosing what to do. Once he understands that a particular course of action is correct, that recognition is a more powerful motivator than any physical compulsion.

Similarly, with regard to desire, a father cannot help but desire his son's welfare. He feels a natural attraction to his son and therefore desires to help him.

In both instances, the object – either because of its worth or because it evokes a natural response – compels the person to act. He is not choosing freely.

Thus, the person's essence, who he is unto himself, is not involved. His conduct is determined by levels within himself that relate to others, not his own inner being.

וְאִמְתִּית עֲנִין הַבְּחִירָה הוּא The true concept of free choice is

כְּשֶׁהַבְּחִירָה שְׁלוֹ הִיא that one chooses, not because of an intellectual
לֹא מִצַּד הַשְּׂכָל וְגַם recognition of the object's worth, nor because of an
לֹא מִצַּד הַרְצוֹן, inner desire for it,²

אֲלָא שֶׁכֵּךְ בּוֹחֵר but because *he* chooses to act in this manner, entirely
בְּבַחֲרָתוֹ הַחֲפְשִׁית. out of his own free choice, without the chosen object
exerting any influence on him at all. Truly choosing freely
means acting in a given manner when there is nothing
pulling one toward the object or repelling him from it,
and his actions are solely dependent on his own initiative.

2. See *Sefer HaMaamarim* 5703, p. 24, which states that the concept of free choice applies when one "has the capacity to desire and the capacity not to desire."

והחילוק בין גורל ובחירה הוא, דכשאדם עושה גורל ומחליט דכמו שיפול הגורל כן יהי' רצונו, הרצון שלו הוא לא מצד האדם אלא מפני שכן נפל הגורל, ובחירה היא שיהא הוא הבוחר.

The positive dimension of such a choice is illustrated by the contrast between a lottery and free choice. In both instances, the person's conduct is not determined by his mind or his inner desire.

והחילוק בין גורל ובחירה הוא, **The difference between a lottery and free choice is that**

דכשאדם עושה גורל ומחליט דכמו שיפול הגורל כן יהיה רצונו, **when a person casts a lot and decides that his desire will be determined by the way the lot falls,**

הרצון שלו הוא לא מצד האדם **the person's desire does not come from his own self,**

אלא מפני שכן נפל הגורל, **but is determined by the way the lot fell.**

Why would a person cast a lot? Since he does not know what to do, he resolves that he will let the lot determine his course of action. In such an instance, it cannot be said that he is choosing to do what the lot determines. Instead, he abdicates his power of choice; his inner self does not determine his conduct in the slightest.

ובחירה היא שיהא הוא **When, by contrast, a person chooses, he – his inner, intrinsic self – is the one who chooses.**

Since there is no motivation from the outside – his conduct is not being determined by his logic or even his inner desire – the motivation will be coming from his inner core, from the depths of his own being. Who he really is will be expressed.

It is very difficult to understand this level because it is fundamentally above man's potential. Why does man have free choice? Because in contrast to other living beings, he was granted this potential from Above. As *Rambam* writes:³

The Torah's statement:⁴ "Behold man has become unique as Ourselves"... [implies that] the human species became singular in the world with no other species resembling it in the following quality: that man can, on his own initiative... do anything that he desires.

3. *Hilchos Teshuvah* 5:1.

4. *Bereishis* 3:22.

ומזה מובן, דבחירה היא למעלה מגורל. דגורל הוא הדרגא בנפש שהיא מוגדרת ומוכרחת בזה ששני הדברים הם שוים לגבה, וענין הבחירה הוא שאינו מוגדר ומוכרח באיזה דברים, כולל דברים שוים לגבי, וביכלתו לבחור במה שירצה.

ומזה מובן, דבחירה היא למעלה מגורל. **From the above, it is understood that free choice represents a loftier level than a lottery.**

דגורל הוא הדרגא בנפש שהיא מוגדרת ומכרחת בזה ששני הדברים הם שוים לגבה, **A lottery reflects a level in the soul that is *defined and compelled*, as it were, to regard the two alternatives as equal.** It reflects a level in the person's soul that is above involvement.

Similarly, in the analogue, it refers to a level of G-dliness which is defined as being above the limits of this world. That definition prevents it, as it were, from being involved in the world and determining its fate. To borrow an expression used by the *Zohar*⁵ regarding the exile, "When the Holy One, blessed be He, rises to the heights," He stands above everything that transpires in this world and is unaffected by it.

וענין הבחירה הוא שאינו מוגדר ומכרח באיזה דברים, **The concept of free choice is that the person is *not* defined and compelled by any outside factor,**

כולל דברים שוים לגביה, **including the perspective that all alternatives are the same for him.** For such a perspective obligates him, as it were, to remain removed.

וביכלתו לבחור במה שירצה. **Instead, it is possible for him to choose whatever he desires.** And when he chooses, he is involved in his choice, investing himself fully in what he chooses.

Similarly, Above, when G-d chooses, the intent is not that He decides to lower Himself to the level of *memale kol almin*, where Divine providence is determined, as it were, by the conduct of the kol created beings, but that His involvement comes from His Essence. To clarify this, the *maamar* continues:

5. See *Zohar*, Vol. I, p. 210a; Vol. III, p. 20b, as cited in the *maamar* entitled *Issa BeMidrash Tehillim* (*Sefer HaMaamarim* 5708, p. 271).

ויש לומר, דבבחיירה ישנם שני הענינים. הדרגא דנפש שלמעלה משכל שלגבה שני הדברים הם בשוה – דרגת הגורל, וזה שהוא בוחר כמו שרוצה (הגם ששני הדברים הם שוים (לגבי)) הוא בא מעצם הנפש. וע"י הבחירה, ההמשכה מהעצם להדרגא דגורל (הדרגא שלגבה שני הדברים הם בשוה), גם הגורל (הגם שמצד עצמו אפשר להיות בשני

ויש לומר, דבבחיירה ישנם שני הענינים. It is possible to say that free choice possesses two dimensions:

הדרגא דנפש שלמעלה משכל a) the level in the soul that transcends intellect,

שלגבה שני הדברים הם בשוה – in relation to which the two alternatives are equal –

דרגת הגורל, the level of a lottery, in which the person is removed

וזה שהוא בוחר and b) the fact that he chooses what he wants, and invests himself, כמו שרוצה

(הגם ששני הדברים הם שוים (לגביה)) {even though both alternatives are equal (in his eyes), i.e., his selection is not being determined by the qualities possessed by the object of his choice},}

הוא בא מעצם הנפש. Instead, it comes from the essence of the soul. In the analogue, when G-d chooses, He invests His Essence in His choice. That essential choice then redefines the nature of His light. Thus,

ועל ידי הבחירה, ההמשכה מהעצם להדרגא דגורל through choice, Divine energy is drawn down from His Essence to the level of a lottery

(הדרגא שלגבה שני הדברים הם בשוה), (the level on which both alternatives are equal).

גם הגורל As a result, even the lot

(הגם שמצד עצמו אפשר להיות בשני האופנים) (which, in and of itself, could fall either way),

הוא כפי הבחירה. falls in a manner representative of G-d's choice.

האופנים) הוא כפי הבחירה. וע"ד מ"ש"ב אתה תומיך גורלי, שהקב"ה תומך את הגורל שיהי' כפי בחירת העצמות. וזהו מ"ש"ג יבחר לנו את נחלתינו את גאון יעקב גו', דביעקב כתיב"ד יעקב חבל נחלתו ותרגם אונקלוס יעקב עדב אחסנת' דעדב הוא גורל"ה, וענין יבחר גו' את גאון יעקב הוא"ט, שגם בדרגת הגורל שלמעלה מהשתלשלות

וְעַל דָּרָךְ מַה שְׁכָתוּב אֶתְּהָ תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי, This is indicated by the verse,⁶ “You guide my lot.”

שֶׁהַקֶּבֶ"ה תוֹמֵךְ אֶת הַגּוֹרֵל שֶׁיְהִיָּה כְּפִי בְּחִירַת הָעֲצָמוֹת. The Holy One, blessed be He, guides the lot so that it will reflect His essential choice.

וְזֶהוּ מַה שְׁכָתוּב יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתְנוּ אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב גּו', Thus, it is written,⁷ “Choose for us our heritage, the glory of Yaakov...”

דְּבִיעַקֵב כְּתִיב יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ With regard to Yaakov, it is written,⁸ “Yaakov is the lot of His inheritance.”

וְתִרְגַּם אֲנָקְלוֹס יַעֲקֹב עֲדַב אַחְסַנְתִּיָּה This translation is reflected in the Aramaic translation by Onkelos, *adav achasantei*

דְּעֲדַב הוּא גּוֹרֵל, for the Aramaic term *adav* is synonymous with the Hebrew *goral*, meaning “lot.”⁹

וְעִנְיָן יִבְחַר גּו' אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב הוּא, The insight implied by the verse, “Choose for us... the glory of Yaakov” is¹⁰

שְׁגַם בְּדִרְגַת הַגּוֹרֵל שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַשְּׁתַלְשְׁלוֹת שֶׁהִפְלֵ שְׁוִים שָׁם, that even on the level of a lottery, which transcends the structure of *Seder HaHishtalshelus*,

שֶׁהִפְלֵ שְׁוִים שָׁם, where all are equal and thus the possibility exists for exile to present challenges,

הַבְּחִירָה הִיא בְּיִשְׂרָאֵל דִּקְאָ. G-d's choice is focused on the Jews. He chooses them, not because of their virtues or even because of

6. Tehillim 16:5.

7. Ibid. 47:5.

8. Devarim 32:9.

9. See *Targum Onkelos to Vayikra*, 16:18. See also *Sifri to Devarim*, loc. cit., which states “the sole meaning of *chevel* is a lot.” Similarly, the commentary of Ibn Ezra to *Devarim*, loc. cit., states “[the meaning of] *chevel* is like that of *goral*.”

10. See *Or HaTorah, Megilas Esther*, p. 63.

שהכל שוים שם, הבחירה היא בישראל דוקא.

the intimate bond their souls share with Him, but as an expression of His Essence.

To explain, quoting the Rebbe Rashab:¹¹ “[G-d possesses] free choice.... Nevertheless, He chose specifically the Jewish people. There is no other alternative. Whom else should He desire Ivan?!...¹² The concept of free choice is only that [His choice] can be concealed [temporarily].”

SUMMARY

Like a lottery, free choice is also above intellect and above will. When a person's mind determines that a given object is worthy of being chosen – and similarly when he desires something – he is being compelled to select it; it is not free choice. The true concept of free choice is that one chooses, not because of an intellectual recognition of the object's worth, nor because of an inner desire for it, but because *he* chooses to act in this manner without the chosen object exerting any influence on him at all.

There is, however, a difference between a lottery and free choice: When a person casts a lot and decides that his desire will be determined by the way the lot falls, the person's desire does not come from his own self, but is determined by the way the lot fell. When, by contrast, a person chooses, he – his intrinsic self – is the one who chooses.

Thus, free choice represents a loftier level than a lottery. A lottery reflects a level in the soul that is defined and compelled, as it were, to regard the two alternatives as equal. The concept of free choice is that the person is not defined and compelled by any outside factor, including the perspective that all alternatives are the same for him. Instead, it is possible for him to choose whatever he desires.

Similarly, in the spiritual parallel, there is a level where “darkness and light are equal” and then there is a higher rung: G-d chooses. And when He chooses, He invests Himself in the Jewish people.

11. *Toras Sholom*, p. 220.

12. I.e., the non-Jews.

ט) וְזָהוּ עַל כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר, שֶׁנִּפְּלְתָה הַגּוּרָל לַמַּעֲלָה הִיְתָה כְּפִי כּוּוֹנֵת וּבַחֲרִית הָעֲצָמוֹת, דֶּהֱגַם שָׂאֵחַ עָשׂוּ לִיעֲקֹב מִ"מ וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב וְאֵת עָשׂוּ שְׁנֵאתֵי־סוֹ. דַּע"י הַמַּס"נ דִּישְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַשְּׁנָה־סָח, דַּעֲנִין הַמַּס"נ הוּא מַעֲצָם הַנִּשְׁמָה, הֵינּוּ מִצַּד הַבְּחִירָה דַּעֲצָם הַנִּשְׁמָה בַּהֲעֲצָמוֹת־סָט,

— 9 —

וְזָהוּ עַל פֶּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר, On this basis, we can understand the verse, “For this reason, these days were called Purim, in commemoration of the lot,” which indicates that the lot was a positive influence.

שֶׁנִּפְּלְתָה הַגּוּרָל לַמַּעֲלָה הִיְתָה כְּפִי כּוּוֹנֵת וּבַחֲרִית הָעֲצָמוֹת, For, in the spiritual realms, the lot fell according to G-d’s essential intent and choice.

דֶּהֱגַם שָׂאֵחַ עָשׂוּ לִיעֲקֹב True, “Esav is Yaakov’s brother,”¹ i.e., G-d is not bound by the limits of light or darkness, and can chose as He desires.

מִכָּל מְקוֹם וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב וְאוֹת עָשׂוּ שְׁנֵאתֵי. Nevertheless, “I love Yaakov and hate Esav,”² and, as a result, He invests Himself in the Jewish people

דַּעַל יְדֵי הַמְּסִירָת נַפְשׁ דִּישְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַשְּׁנָה, As a result of the *mesirus nefesh* of the Jewish people over the course of the entire year,³ G-d’s inner intent was revealed.

דַּעֲנִין הַמְּסִירָת נַפְשׁ הוּא מַעֲצָם הַנִּשְׁמָה, For the service of *mesirus nefesh* emanates from the essence of the soul,

הֵינּוּ מִצַּד הַבְּחִירָה דַּעֲצָם הַנִּשְׁמָה בַּהֲעֲצָמוֹת, reflecting the essence of the soul’s choice of G-d’s Essence.⁴

1. Malachi 1:2.

2. Ibid.:3.

3. See the *maamar* entitled *BaLeilah HaHu*, sec. 6 (*Toras Menachem, Sefer HaMaamarim Melukat*, Vol. 3, p. 85) and the sources mentioned there.

4. See *Tanya*, the end of ch. 18, which states that “it is utterly impossible for [a Jew] to deny the one G-d.” As explained in the *maamar* entitled *Padeh BeShalom*, sec. 4 (*Toras Menachem, Sefer HaMaamarim Melukat*, Vol. 2, p. 41), *mesirus nefesh* stems from the revelation of the *yechidah*, a potential that has no parallel in the realm of unholiness [as reflected in the words of our Sages (*Gittin* 66a, see the explanation on page 288, footnote 5, above), that the forces of unholiness do not possess “a shadow of a shadow”]. As a result, a Jew sacrifices his life because he cannot separate himself from G-d, Heaven forbid.

עי"ז נמשך ונתגלה בחירת העצמות בישראל, ועי"ז, גם הגורל דלמעלה הי' שליהודים יהי' אורה ושמחה וששון ויקרע, ואת המן ואת בניו יתלו על העץ⁵. ומדייק הכתוב הפור בה"א הידיעה שקאי על הפור שהפיל המן (כנ"ל סעיף ה), כי ע"י הנס דפורים נתגלה שגם הפור שהפיל המן הי' מלכתחילה

על ידי זה נמשך ונתגלה בחירת העצמות בישראל, Thus, the Jews' *mesirus nefesh* served as a catalyst to draw down and reveal G-d's essential choice of the Jewish people. To refer to the passage from *Toras Sholom* cited above,⁵ "G-d has desired us for such a long time. It is just that He desires that we also desire."

ועל ידי זה, גם הגורל דלמעלה של יהודים יהיה אורה ושמחה וששון ויקרע, As a result of that choice, the lot from Above brought about a situation in which "The Jews enjoyed light and joy, gladness and honor;"⁶

ואת המן ואת בניו יתלו על העץ. "and Haman and his sons will be hung on a gallows."⁷

On the basis of the above explanations, the *maamar* adds a further point, highlighting the process of causation:

ומדייק הכתוב הפור בה"א הידיעה The above enables us to understand Scripture's use of the definite article, "the lot"

שקאי על הפור שהפיל המן (כנ"ל סעיף ה), when referring to the lot cast by Haman (as mentioned in sec. 5).

כי על ידי הנס דפורים נתגלה For through the miracle of Purim, it was revealed

This statement requires explanation, for free choice is "a pillar of the Torah and its *mitzvos*" (*Rambam, Hilchos Teshuvah* 5:3), and free choice is one of the fundamental positive dimensions of man's Divine service (*Sefer HaMaamarim* 5660, p. 8ff.). Hence, one is forced to say (see *Likkutei Sichos*, Vol. 4, p. 1340ff. and note 14 there) that although from the perspective of *yechidah*, it is impossible for there to be anything but identification with G-dliness, nevertheless, the soul is not compelled to identify. It is only that its choice of G-d's Essence prevents the possibility of separation from arising.

[To explain by comparison to G-d's choice of the Jewish people, of which it is said (the Introduction to *Rus Rabbah*, sec. 3, *et al.*) "I cannot exchange them for another nation": This results from G-d's choice of the Jewish people, which is free choice entirely.] See *Likkutei Sichos*, Vol. 19, p. 281ff. and notes.

5. *Toras Sholom*, p. 220, cited at the end of sec. 8.

6. *Esther* 8:16.

7. *Ibid.* 7:10, 9:14.

בשביל הגילוי דבחירת העצמות בישראל. וזהו שנפל הפור בחודש אדר, החודש שבו נולד מושיען של ישראל, כי נפילת הפור מלכתחילה היתה בכדי שיתגלה שגם הפור עצמו, אף שיש בו מקום לשני הצדדים [ויתירה מזה שבחיצוניות הי' נראה שהפור הוא לטובתו של המן ועד שהיתה הגזירה], הפנימיות של הפור

שגם הפור שֶהפיל הָמָן הָיָה **that even the lot that Haman cast was from the outset intended to bring about the revelation of G-d's essential choice of the Jewish people.**
מִלְכַתְחִילָה בְּשִבִיל הַגְלוֹי דְּבַחֲרִית הַעֲצָמוֹת בְּיִשְׂרָאֵל.

Although outwardly, it appears that the events of the Purim narrative reflected a reversal of the Divine intent, from an inner perspective, the entire saga was motivated by a single purpose: to express G-d's choice of His people.

וְזֶהוּ שֶנֶּפֶל הַפּוֹר בְּחֹדֶשׁ אָדָר, **On this basis, we can understand why the lot fell on the month of Adar,**

הַחֹדֶשׁ שֶבוּ נִוְלַד מוֹשִׁיעַן שֶל יִשְׂרָאֵל, **The month in which the redeemer of the Jews was born:**

כִּי נִפְּלָת הַפּוֹר מִלְכַתְחִילָה הִיְתָה בְּכַדִּי **For the casting of the lots was from the outset for the purpose of**

שֶׁיִתְגַּלֶּה שֶגַם הַפּוֹר עֲצָמוֹ, **revealing that even the lot itself**

אֶף שֵׁישׁ בּוּ מְקוֹם לְשְׁנֵי הַצְּדָדִים **– even though it allows for the possibility of two options –**

As explained above, from the standpoint of a lottery, “darkness is as light,” and “Esav is Yaakov’s brother.” There is no advantage to what human logic will term virtuous.

[ויתירה מזה שֶבַחֲצוֹנוֹת הָיָה נִרְאָה] **[moreover, initially, outwardly, it appeared**

שֶהַפּוֹר הוּא לְטוֹבָתוֹ שֶל הָמָן **that the lot fell for the benefit of Haman, for, as explained above, to show, as it were, that “darkness is as light,” the potential must be granted for darkness to prevail,**

וְעַד שֶהִיְתָה הַגְזֵרָה], **to the extent that the decree to destroy the Jewish people was enacted]**

הי' גם מלכתחילה כפי בחירת העצמות, ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי. ועד"ז הוא בנוגע להעץ אשר הכין לו⁸, לו לעצמו⁹, דהטעם שעשה עץ גבוה חמישים אמה הוא¹⁰ כי רצה להגיע לשער הנו"ן שלמעלה מהשתלשלות ששם הוא כחשיכה כאורה, והנס דפורים הי' שגם מצד הדרגא דלמעלה מהשתלשלות

הפנימיות של הפור from the very outset, the inner dimension of the
היה גם מלכתחילה lot was

כפי בחירת העצמות, according to G-d's essential choice:

ואוהב את יעקב "I love Yaakov and hate Esav."
ואת עשו שנאתי.

ועל דרך זה הוא בנוגע Similar concepts apply with regard to "the gallows
להעץ אשר הכין לו, that he [Haman] prepared for him [Mordechai]."⁸

On the basis of the above, it is possible to clarify another concept: When G-d's choice of the Jewish people is revealed, it also becomes apparent that the forces of negativity are rejected and, indeed, are brought into being solely to highlight G-d's choice of the Jews.

לו לעצמו, "For him" is interpreted by our Sages⁹ to mean "for
himself," i.e., from Above, the intent was that Haman
would be hanged from those gallows.

דהטעם שעשה עץ גבוה The reason Haman made the gallows 50 cubits
חמישים אמה הוא high was¹⁰

כי רצה להגיע לשער הנו"ן that he wanted to access the Fiftieth Gate of
Understanding,

שלמעלה מהשתלשלות a level that transcends the limits of the *Seder*
HaHishtalshelus,

ששם הוא כחשיכה כאורה, a rung where darkness is as light.

והנס דפורים היה שגם The Purim miracle was that even on the level that
מצד הדרגא דלמעלה transcends the limits of the *Seder HaHishtalshelus*
מהשתלשלות

8. *Esther* 6:4.

9. See *Megillah* 16a and the commentary of *Rashi* and the *Chiddushei Aggados* of *Maharsha* to the passage.

10. *Sefer HaMaamarim* 5700, pp. 9-10.

(גורל, שער הנו"ן) תלו את המן על העץ, ואז נתגלה שגם זה שהכין העץ מלכתחילה הי' לו, לעצמו.

וזהו ענין פורים, שבימי הפורים בכל שנה ושנה, נמשך שגם בדרגת הפור שלמעלה מהשתלשלות יהי' יבחר לנו את נחלתינו את גאון יעקב גו' ומחה אמחה את זכר עמלק גו'ע"ה, בגאולה השלימה בקרוב ממש.

(גורל, שער הנו"ן) (the level of a lottery, the Fiftieth Gate of Understanding),

תלו את המן על העץ, Haman was hanged on the gallows.

ואז נתגלה שגם זה שהכין העץ מלכתחילה that Haman prepared the gallows

היה לו, לעצמו. for himself, that he would be hanged from it.

וזהו ענין פורים, This is the concept of Purim:

שבימי הפורים בכל שנה ושנה, That every year on the days of Purim,

נמשך שגם בדרגת הפור שלמעלה מהשתלשלות it is drawn down that even on the level of a lottery that transcends the limits of the *Seder HaHishtalshelus*,

הוי' יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב גו' G-d will choose for us our heritage, the glory of Yaakov.

ומחה אמחה את זכר עמלק גו', And [He] "will certainly wipe out the remembrance of Amalek."¹¹

בגאולה השלמה בקרוב ממש. This will be actualized in a complete manner during the ultimate redemption. May it come in the immediate future.

SUMMARY

When G-d's choice is revealed, the lottery is decided accordingly. Thus, the verse, "Esav is Yaakov's brother, but I love Yaakov and hate Esav," can be interpreted as

11. *Shmos* 17:14.

meaning: There is a level where darkness and light, the Jews and the non-Jews, are equal ("Esav is Yaakov's brother"), but ultimately, G-d chooses and invests Himself in the Jewish people ("I love Yaakov"). This level is called forth by the *mesirus nefesh*, self-sacrifice of the Jewish people.

These concepts were reflected in the Purim narrative: By casting lots, Haman desired to access a level that transcends the limits of the *Seder HaHishtalshelus*, a rung where darkness is as light. The Purim miracle was that even on the level that transcends the limits of the *Seder HaHishtalshelus*, it was revealed that the lot was for the benefit of the Jewish people.

(* יצא לאור בקונטרס פורים – תנש"א, "לקראת ימי הפורים הבעל"ט.. יא אדר, שנת ה'תנש"א". אמירת מאמר זה – "המאמר השני* שנאמר בהתוועדות דפורים בשנה ה'תנש"א – "היתה קשורה, כנראה, עם המאורעות שאירעו בתקופה ההיא עד למפלתו של המושל דמדינה ההיא שהי' צורר ישראל, כפי שהבינו בשעתו מהסיפור שסיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א** – כהקדמה ובסמיכות לאמירת מאמר זה – ע"ד הוראת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בתקופת המהפיכה לאחרי מפלתו של הקיסר".
 (* נוסף על המאמר הראשון – ד"ה ויהי אומן את הדסה גו' (תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 7 ואילך).
 (** בהשיחות – טל"ה (תורת מנחם שם ע' 49).

- (א) אסתר ט, כו.
 (ב) ראה שעהיוה"א פ"א. תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סימן א' (אגרות-קודש ח"א ס"ע רפח ואילך).
 (ג) אסתר ג, ז. ט, כד.
 (ד) בהוספות קכב, א ואילך. וכן מדייק בד"ה זה באוה"ת מג"א (קה"ת, תש"ג) ע' קצד. [ד"ה הנ"ל שבתו"א ישנו גם (בשינויים) בסה"מ תקס"ח ח"א ע' פב ואילך. ועם הגהות וכו' – באוה"ת שם ע' קצו ואילך. שם ס"ע רכב ואילך].
 (ה) כ"ה בתו"א, סה"מ תקס"ח ואוה"ת שם. ואולי אפ"ל, שגם זה שנפל הפור בחודש אדר, הוא נס (כדלקמן בפנים), ולכן מדייק שאין זה עיקר הנס.
 (ו) ט, כד.
 (ז) מגילה יג, ב.
 (ח) מג"א צב, ד. שם צה, סע"ד. הוספות קכא, א.
 (ט) ראה גם תקו"ז תכ"א (גז, ב) "פורים אתקריאת על שם יום הכפורים". ולכאורה, פירוש התקו"ז ופירוש התו"א שבהערה הבאה ש"כפורים" הוא כמו פורים, הם שני פירושים הפכים. דלפירוש התקו"ז שפורים נקרא על שם יום הכפורים – יוהכ"פ הוא למעלה מפורים, ולפירוש התו"א שיום הכפורים הוא כפורים (בכ"ף הדמיון בלבד) – פורים הוא למעלה מיוהכ"פ.
 והנה בתקו"ז שם "פורים אתקריאת על שם יום הכפורים דעתידין לאתענגא בי' ולשינוי לי' מעינוי לעונג". ועפ"ז הי' אפ"ל (בדוחק עכ"פ), דמ"ש בתו"א שיוהכ"פ הוא כמו פורים – הוא בנוגע ליוהכ"פ כמו שהוא עכשיו (יום עינוי), ומ"ש בתקו"ז שיוהכ"פ הוא למעלה מפורים – הוא בנוגע ליוהכ"פ כמו שיהי' לע"ל דעתידין לאתענגא כו'. אבל, להביאור דלקמן ס"ד [שהגורל דיוהכ"פ הוא רק בנוגע לשני השעירים], וכן להביאור שבתורת שלום שבהערה 30, אין חילוק לכאורה בין יוהכ"פ עכשיו ליוהכ"פ לע"ל, וכמובן גם מזה שגם לע"ל יהי' נקרא בשם יום כפורים.
 (י) תו"א שם קכא, א. ולהעיר מהדיעה (מדרש משלי פ"ט) שכל המועדים עתידים להבטל, גם יוהכ"פ, חוץ מפורים.
 (יא) אחרי טז, ח ואילך.
 (יב) אוה"ת ויצא רכה, א. מג"א ע' קפט. וראה גם אוה"ת תבוא שבהערה 17.
 (יג) אחרי טז, ל.
 (יד) לקו"ת אחרי כח, סע"ג. ר"ה נט, סע"ד. וראה גם אוה"ת שבהערה 12. ובכ"מ.
 (טו) תו"א מג"א ק, ב. קכא, רע"ג. ובכ"מ.
 (טז) ראה לקו"ש חכ"א ע' 201, ובהנסמן בהערות שם.
 (יז) ראה אוה"ת תבוא ע' תתשח "יוהכ"פ ופורים בחד דרגא, כי ביוהכ"פ לפני הוי' תטהרו, וכן בפורים פור הוא הגורל". דמזה משמע ש"לפני הוי'" וגורל הם (בכללות) ענין אחד.
 (יח) תו"א מג"א (הוספות) קכא, א. שם קכג, ג. אוה"ת מג"א ע' כח. שם ע' סב ואילך. שם ע' קסד (בענין גורל דפורים). וראה גם אגה"ק סוס"ז. ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך גורל. סה"מ תרס"ה ע' רו. תרפ"ח ע' קיז ואילך. ועוד.
 (יט) אבל שייך גם בדברים שאינם שוים – אף שאז מחייב השכל שצריך לבחור בזה שהוא טוב יותר – כי לפעמים מחליט שהרצון שלו יהי' לא כמו שהשכל מחייב אלא כמו שיפול הגורל. וראה תו"א מג"א קכג, ג " שמבטל הבחירה שע"פ הדעת אלא יתלה הדבר רק כמו שהוא יפיל הגורל גם שיהי' לנגד הדעת". וראה הערה הבאה.
 (כ) יומא סב, א (במשנה). רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"ה הי"ד.

וזה שבדיעבד גם כשאינם שוים הם כשרים (יומא שם, רמב"ם שם), הוא – כי גם אז שייך ענין הגורל, כבהערה הקודמת. אלא שמצותן שיהיו שניהם שוין – כי גורל בכלל הוא בשוין.

(כא) תו"א מג"א ק, ב.

(כב) שם קכא, א. אוה"ת מג"א ע' כח. קסד. קסז. קעא.

(כג) אגה"ת פ"ד (צד, ב).

(כד) ראה גם אוה"ת שם ע' כח "לפני הוי", למעלה מבחי' שם הוי', שהיו"ד הוא בחי' חכמה ורצון*, כ"א בחי' בעל הרצון".

(* לכאורה הכוונה להיו"ד וקוצו.

(כה) ראה בארוכה לעיל ח"א ע' צג. וש"נ.

(כו) ראה גם סה"מ תרכ"ח ע' קי וסה"מ תרס"א ע' ריט, דיוהכ"פ אינו מכפר על הכל נדבעבר על כריתות ומיתות ב"ד, גמר כפרתו היא ע"י יסורים, וכשחילל את השם גמר כפרתו היא ע"י מיתה (יומא פו, א. רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ד)], ובימי הפורים, אף שהחטא שלהם הי' שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב,

כז) שזה הי' חילול ש"ש בפרהסיא, מ"מ נתכפר להם גם זה. והחידוש שבפנים (ע"פ תו"א שבהערה 28) הוא, שגם בהעבירות שיוהכ"פ מכפר, יש מעלה בפורים לגבי יוהכ"פ. 27) ראה יומא פה, ב. רמב"ם שם ה"ג-ד. ולהעיר מתוספות ישנים יומא שם, שגם לדעת רבי "צריך תשובה לכפרה גמורה".

(כח) כן משמע בתו"א מג"א קכא, א.

(כט) בתו"א שם משמע שהכפרה בימי הפורים היתה ע"י המס"נ שלהם. ויש לומר, שעיקר הכפרה היתה מצד הגורל (המשכה מבעל הרצון), וזה שהוצרכו גם למס"נ – ראה לקמן ס"ט. ועצ"ע.

(ל) ולהעיר מסה"ש תורת שלום ע' 219, שגם בהגורל עצמו יש חילוק בין הגורל דיוהכ"פ והגורל דפורים. עיי"ש. (לא) ראה ד"ה חייב אינש עטר"ת סוס"ג (סה"מ עטר"ת ע' שו), תרפ"א (תש"ח) סוס"ד (סה"מ תרפ"א ע' קצא. ה'תש"ח ע' 118). ד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ריש ע' 9). ובכ"מ.

(לב) עירובין יט, א. חגיגה בסופה.

(לג) תבוא כו, טו. וראה תו"א מקץ לה, א. סה"מ עטר"ת שם (ע' שה). ה'ש"ת שם (ע' 6).

(לד) חגיגה יב, א.

(לה) ויש לומר, דמ"ש "וברך את עמך את ישראל" הוא לרמז, שמצד בחינת "שמים" נשפעים הברכות גם לאלה שהם בחינת "עם" – דשם עם מורה על היפך השבח (במדב"ר פ"כ, כג) – כי גם הם מלאים מצוות כרמון, כנ"ל בפנים.

(לו) תהלים קלט, יב.

(לז) אוה"ת מג"א ס"ע כד ואילך.

(לח) כ"ה גם בתו"א מג"א (הוספות) קיח, א. אבל הביאור שם הוא באופן אחר.

(לט) חגיגה יג, סע"א ואילך.

(מ) ראה חגיגה שם (ריש ע"ב) "בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב"ה חשות ובשעה שאין הדיבור יוצא מפי הקב"ה ממללות", שמזה מובן שהשתיקה דחש היא למעלה מדיבור. וראה תו"א שבהערה 44.

(מא) מגילה יח, א.

(מב) אגה"ק ס"ה (קז, א).

(מג) אבות פ"ג מ"ג.

(מד) ראה גם תו"א לך לך (יב, סע"ב. שם, ד) בענין חש דחשמל שהו"ע סיג לחכמה שתיקה.

(מה) הובא במאו"א ע' א אות קכב. וראה גם מחירי יין להרמ"א עה"פ אסתר א, יב-יג, מרקאנטי יוצא כט, י ("באגדה אמרו"). ערכי הכינויים (לבעל סדר הדורות) ערך אחשוורוש.

(מו) להעיר מאוה"ת שמביא שם בחצ"ע"ג (לפי הפירוש שאחשוורוש הוא אחש ורוש) שאחשוורוש הוא זה שאחרית וראשית שלו.

(מז) ראה סה"מ תרס"ט ס"ע קנד ואילך.

(מח) מגילה יא, א.

(מט) ראה אוה"ת מג"א ע' א-ב בענין ב' הבחינות דשתיקה (שלמעלה מדיבור ושלמטה מדיבור).

(נ) ישע"י נג, ז. וראה לקו"ת מסעי פט, ג.

(נא) ע"ח שער מ"ט (שער ק"ג) פ"ג.

על כן קראו, ה'תשי"ג

- (נב) אוה"ת שם (ע' ב).
 (נג) אסתר א, ג-ה.
 (נד) שמע"צ צב, א – הובא באוה"ת מג"א ע' כז.
 (נה) מגילה יב, א.
 (נו) להעיר מהמשך תרס"ו ע' נה, "דעם היות דסוכ"ע הוא למעלה כמו למטה, מ"מ למטה הוא נמצא בהעלם ולמעלה מאיר בגילוי יותר".
 (נז) ראה לעיל ס"ו.
 (נח) משלי ל, כח.
 (נט) סהמ"צ להצ"ע עז, ב. ובכ"מ.
 (ס) אסתר ג, ו-ז.
 ויש לומר דזהו מ"ש "בשנת שתים עשרה למלך אחשוורוש הפיל פור גו", דנוסף על "בשנת גו' למלך אחשוורוש" – "הפיל פור הוא הגורל גו".
 (סא) ראה סה"מ ה'תש"ג ע' 24 דענין הבחירה הוא "שיכול לרצות ולא לרצות".
 (סב) תהלים טז, ה.
 (סג) שם מז, ה.
 (סד) האזינו לב, ט.
 (סה) ראה תרגום אחרי טז, ת. וראה גם ספרי האזינו שם "אין חבל אלא גורל". ובפירוש הראב"ע שם "חבל כמו גורל".
 (סו) ולהעיר מאוה"ת מג"א ע' סג.
 (סז) מלאכי א, ב-ג.
 (סח) ראה לקמן ע' פה. וש"נ.
 (סט) בתניא ספ"ח " שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד". ומבואר במק"א (ראה לעיל ח"ב ע' מא) דכיון שמס"נ הוא גילוי היחידה שאין כנגדה לעו"ז (בבואה דבבואה לית להו), לכן המס"נ שלו הוא באופן שאינו יכול להיות נפרד ח"ו.
 אבל מכיון שענין הבחירה הוא "עמוד התורה והמצוה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ג), והבחירה היא מעיקרי מעלת עבודת האדם (סה"מ תר"ס ע' ח ואילך) – צריך לומר (וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1340 ואילך ושם בהערה 14), דזה שמצד היחידה א"א להיות באופן אחר, אין זה שהיא מוכרחת בזה, אלא שהבחירה שלה בהעצמות היא השוללת שלא יהי' נתינת מקום ואפשרות להיות נפרד ח"ו [וע"ד "להחליפם באומה אחרת איני יכול" (פתיחתא דרות רבה ג. ובכ"מ) שזהו מצד הבחירה שהקב"ה בחר בישראל בבחירתו החפשית]. וראה לקו"ש ח"י"ט ע' 281 ואילך ובהערות שם.
 (ע) אסתר ח, טז.
 (עא) שם ז, יו"ד. ט.
 (עב) שם ו, ד.
 (עג) ראה מגילה טז, א ובפרש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם.
 (עד) סה"מ ה'ש"ת ע' 9-10.
 (עה) בשלח יז, יד (קרה"ת דפורים).